

ქართული
ენის ლიტერატურა

შინაარსი

ჟურნალ „ჯეჯილისა“

ქართული
წიგლიერთა
კავშირი

I	დედა მომირჩინე! სურათი	130
II	პირველი გაზაფხული, ლექსი საფლავისა	131
III	გაზაფხული დგება! „განათლების“ სასწავლებლის მოწაფისა ან. კანდელაკის	132
IV	შირაქში, ივ. კომარტაძისა (შემდეგი იქნება)	134
V	პატარა ლარიკი (ფრანგულიდან)	141
VI	თინას ბატკანი, ამბავი თამარა თარხან-მოურავისა	148
VII	აღება, ჩენი ჩვეულებანი. (შემდეგი იქნება) გ. დ. ჭრუჭაშვილისა	159
VIII	წერილმანი: გამოცანები, რებუსი და ახსნა	169
<hr/>		
IX	საღღგომო ლექსი, შიო მღვიმელისა	171
X	შიო მღვიმელი, (მისი 30 წლის მოღვაწეობის გამო) ევ. გაბაშვილისა	173
XI	ჩიტი კვდებოდა, ლექსი გელასისა	174
XII	როგორ ათამაშებს მზე აღდგომის ბატკანს, ივ. აღ- საზაშვილისა	175
XIII	შალიკოს საიდუმლო ეფ. ჭ—ისა	178
XIV	მშობლიური ზრუნვა ცხოველთა შორის, ი. ა. ნაკა- შიძისა	182
XV	ოსმალეთი და მისი შინაური ცხოვრება, (გაგრძე- ლება) ა. ფ—ისა	188
XVI	სხვა და სხვა ამბები	191

„ჯეჯილი“-ზე

მიიღება ხელის მოწერა

1915 წლისა.

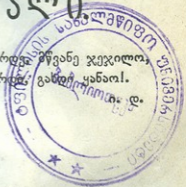
314

საქართველოს
საბჭოთაო
საბჭოთაო

საქმეწვილო ნახატებიანი ჟურნალი

იხარდეს მწვანე ჯეჯილო,
დაპურდეს განდრე ყანაო.

მარტი, 1915 წ.

◆ წელიწადი მეოცდაექვსე ◆

თ ბ ი ლ ი ს ი

ელექტრომბეჭდავი „შრომა“, მუხრანის ქ. № 12.

1915

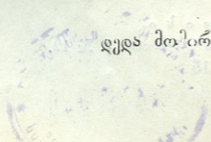
ქართული
ბეჭდვითობა

ლიტოგრაფია
გრუზინდ. ტ. 4
მ. თბილისი

100

ღვთს ძლიერხინეთ!

პირველი გაზაფხული

ამთრის სულის ამომრთმევი
გაზაფხული კარსედ არი;
სასიამოთ ემზადება
ფრთხა გაშლილი მთა და ბარი.

ცას ღრუბელი გადუცლია,
მსიარულობს გული ჩვენი,
მხეც საამოთ გადმოკვეურებს,
ხელ-გაშლილათ სსივთა ძფენი,
ტუეს კვირტები დაებურა,
მინდორს დაჭკრავს მწვანე ფერი,
ვახშაც ცრემლი მოაშხადა,—
გაზაფხულს გრძნობს უველაფერი.

ხვალ მერცხალიც მოფრინდება
გაზაფხულის ტურფა შვილი,
და მინდორიც აჭრელდება,
უვავილებით დაფენილი.

სავლე აბულაძე.

155

გაზაფხული ღვება!

გერ სულ ცოტა სანია რაც გა-
ვისტუმრეთ ცივი ზამთარი. მსე-
თან და თან გვიანლოვდება.
სითბოს გამო თოვლი მთებზე
დნება და ღელეთ ქვეული ეშვუ-
ბა ძირს. მდინარე კალანოტში ვუ-
ღარ თავსდება და აქეთ-იქით ნაპირებ-
ზე გადადის. ჩვენი კუდმაკრატელა, გა-
ზაფხულის მახარობელი მერცხალიც

მოფრენილა და მოუსვენრათ დანაჯარდობს ცის კა-
მარაში, თანაც სანაშური ჭიკჭიკით ადამიანს სმენას
უტკობს და ახალისებს საქმესე. აგერ ჭიანჭველებ-
საც გაუგიათ გაზაფხული; გამოსულან სანგრძლივი
ძილისაგან და ფუთფუთი გააქვთ, არიან ერთ დიდ
საქმეში, უნდათ უკეთესათ მოაწონ თავიანთი სიცო-
ცხლე. ერთი სიტყვით უოველმა სულდგმულმა დაახ-
წია თავი ცივ ზამთარს და ახლა დიდის სისარულით
იწუებენ ახალ ცხოვრებას.

ამწვანდა ველ-მინდორი. ჩვენ ნაზ იასაც ამოუ-
ვიათ თავი ბუჩქის ძირში და მქრალათ, თავმოძო-

ნეთ გამოიცქირება. ფრინველების სინარულს სომ
სამზღვარი არა აქვს: დასტიან, ჭიკჭიკობენ, სტიან
ტოტიდან ტოტზე. სასწავლებლიდანაც გამოიძალენ
მოწაფეები თავიანთ მასწავლებლით და დიდი სინა-
რულით ჭკრეუბავენ მრავალ გვარ უვავილებს, ჭკრავენ
დიდ თაიგულს და უძღვნიან თავიანთ ერთგულს და
საუუარეს მასწავლებელს.

„განათლების“ სასწ. მოწაფე ან. კანდელაკი.

უი რ ა ქ უ ი

(კავრძელებს)

ოთახის უკან კარი გაიღო და
ზატარა ბნელი ოთახიდან გამო-
ვიდა წელში ოდნავ მოხრილი და-
ბალი ტანის და სანში შესული ქა-
ლი, რომელსაც თავსე შავი თავ-
შალი ესვია, თვალებს იფშვნებდა
— ეტუობოდა ნამძინარევი იყო.

— შე მუდრეგო, დღეც ძილი, ღამეც ძილი, გა-
კიკონია! დაუფირობ მისომ.

— ძევე... დაიბღაულებს ამ დროს ბატკნებმა.

— აი ეს ბატკნები ესომი გაიფიანე და ბაღასი
დაუეარე, ამ ბავშებსაც ეური უგდე, გარეთ არ გაუ-
შვას, იცოდე. თუ ამათ ქუჩაში ცხვირი გამოუფიანთ,
შენი გოგონა ოთხათ გაიპობა მაშინ.

— როგორ თუ ქუჩაში არ გაუშვას! ჩვენ ახლა-
ვე სახლში უნდა წავიდეთ, წარმოსთქვას აჩიკომ. — ქე-
თო, წამოდი. მოჰკვიდა აჩიკომ ქეთოს ხელი და ორი-
ვემ კარებს მიაშურეს.

— მადეთ დაგდეთ! ჰგონს გეურქამ ხელი. თუ
ჰკვიანათ არ იქენით, ორივეს თავებს დაგჭრით და
მტკვარში გადაგადებთ.

ქეთოს ფერი ეცვალა, კანკალი დაიწყო, მიეუღო და კედელს და ტირილი ვედარ შეიკაზა.

— შენ ვიღაცა ხარ, მე შენი არ მეშინია, მიუგო აჩიკომ:—მე შენ გეუბნები სასლში გაგვიშვი, თორემ ინანებ.

— როცა ჩვენი ნება იქნება მაშინ წაგიყვანთ სასლში.

— არა, ახლა უნდა წავიდეთ; თქვენი წაყვანა ჩვენ არ გვესაჭიროება, უთქვენოთაც კარგათ მივაგნებთ ჩვენ სახლს.

— რა დროს ეკეებიან? რამდენიმე დღე აქედან ვერსად ვერ წასვალთ, მიძარბა მისომ. — ჩვენ აქ არაფერს არ მოგაკლებთ, თუ წენარბათა და ჭკვიანათ იქნებით და აასრულებთ რასაც ჩვენ გეტყვით. თუ ურჩობა და უვირილი დაიწვეთ, ისეთ ალაგას დაგამწვდევთ, რომ ერთი წელიწადი გემბოვს თქვენმა პატრონმა და ვერა გნახოს.

— მაშ რათ მოგვატყუე, არა გცხვენია? ასე არა თქვი შირაქში წაგიყვანთ და ამალამვე მოგიყვანთო? შენსელა კაცმა ტყუილი უნდა სთქვას.

— თუ ხმას არ ჩაიკმინდავ, შირაქში გი არა, იმას იქით წაგიყვან, მაშ! მე სუმრობა არ მიუვარს.

— არც მე მიუვარს სუმრობა, ცრუპენტელა! გირჩვენია სასლში გაგვიშვა, თორემ ინანებ!

— ვა, ე რა თარსია, ბიჭო! მიუბრუნდა მისო გეურქას და თან ედიმებოდა; აჩიკოს გაძბედლობა მას მოსწონდა: — ჩემმა მშემ ისეთი ეარაჩოდული ბიჭი გამოვა, რომ რაღა უნდა გითხრა.

— ნაწელი, ჭა, რაც გითხარი კარგათ დანს-
 სომე, მიუბრუნდა მისო მოსუცებულს მცირე ხანს
 შემდეგ.

ორივე გარეთ გამოვიდნ და კარები ქუჩიდან
 ჩაჭკეტეს.

— დიდდა, დიდდა! მიუბრუნდა აჩიკო მოსუ-
 ცებულს.

— რა გინდა, შვილო!

— ესენი ვინ არიან?

— ერთი ჩემი გერია, მისო, აი შენ რომ გკლას
 ზარაკებოდა, შეორე კი მისი ამხანაგი.

— მისო ძამი ჩემის ნათლული უოფილა.

— ეჭ, შვილო, ძამი შენის ნათლულს რა უგავს!

— როგორ არა, თვითონ მითხრა გსახე! ძარა
 თალი არ არის, ქეთო?

— ჭო, ძამი-თქვენის ნათლული ვარო, ატირე-
 ბულის სმით დაადანტურა ქეთომ.

— ტუილი უთქვამს, შვილო, ტუილი!

— ერთი უეურე რა ცრუ უოფილა! ტუილის
 თქმა სომ სირცხვილია, დიდდა?

— ჩვენ აქ რათ მოგვიუხანეს, დიდდა? დაიწყო
 ისევე აჩიკომ

— ძალე გაიკებთ, შვილო!

— ძართლა თავებს მოგჭრინა, დაეკითხა ქეთო.

— არა, შვილო, ნუ გეშინიანთ, რამდენიმე დღეს
 გაგაჩერებენ და მერე სასლში მიგიუხანენ. თქვენ ნუ
 რაფრის ნუ გეშინიანთ.

— მერე რათ უნდათ რომ აქ გვიჭერენ, ჩვენ
 დეღ-ძამა არ ეცოდებათ? ისინი სომ შესწუსდებიან?

მოხუცმა მსოლოთ თავი ჩაიქნია და ლოგინსე ჩამოჯდა.

— იცი, დიდდა, გაგვიშვი და ჩვენ წავალთ სახლში, ისინი სომ აქ აღარ არიან?

— შენც ჩვენთან წამოდი, ჩვენი დედ-მამა ძალიან კარგი გულის არიან.

— აგრეც რომ იეოს, შვილო, რითი წავიდეთ, ქუჩის კარები დაკეტილია და გასაღებიც იმათ აქვთ.

ახიკო მივარდა კარებს, დაკეტილი იყო; დაიწყო ოთახში აქეთ-იქით სიარული და თვალიერება. ოთახი დაბალი იყო, ერთი კარი ჰირდაჰირ ქუჩაში გამოდიოდა. ქუჩიდან ოთახს ფანჯრები არა ჰქონდა. მეორე კარები შედიოდა ჰატარა ბნელ ოთახში, რომელსაც ბუნარი ჰქონდა. ახიკომ ეს ოთახი დაათვალიერა. ამ ოთახიდან ჰატარა კარი გამოდიოდა ესოში. ესოში დიდი თუთის ხე იდგა, რომლის ტოტუბი ქუჩისკენ იყო გამოშვებული. დაბალ სახლს სასურავის მავიერ ბანი ჰქონდა. გასაული არსად იყო.

— ააი შე ეშმაკო შენა, მოესმა ახიკოს ნაზელის ხმა: გაპარვას სომ არ აპირებ?

— სად უნდა გავიპარო, ჩიტო სომ არა ვარ, რომ გადავფრინდე!

— ჰო, შვილო, აქედან ვერსად ვერ წახვალთ, სანამ ისევ ისინი არ გაგიშვებენ. შეესვენეთ, რომ ძაღვ გაგიშვან.

— მამა თქვენს ბევრი ფული აქვს? დაეკითხა ბავშვებს მოხუცებული, როცა ახიკო ოთახში შემოვიდა.

- არ ვიცი! მიუგო აჩიკომ.
- ერთხელ დედამ მითხრა: ახალ ფეხსაცმელებს გაუფრთხილდი, ჩვენ სომედიდრები არა ვართო, წარმოსთქვა ქეთომ.
- ღი ძამა თქვენს წერილი მისწერეთ, რომ ფულები ძალე გამოგზავნოს და ძაშინ თქვენ ძალე წახვალთ სასლში.
- ახლა მივხვდი, შენ მიხვდი ქეთო?
- რას, აჩიკო?
- ჩვენ რომ მოგვატყუეს და აქ წამოგვიყვანეს, იცი ვინა ეოფილან?
- ვინა?
- ვინა და უჩალები. იცი, დიდუდა, მიუბრუნდა აჩიკო ნახელის — ძამა ჩვენს ფულები არა აქვს. ის რასაც მოუღობს, ჩვენა ვსარჯავთ. ძერე ჩვენ რომ გავიზრდებით ჩვენ ვიძოვნით და ძამას და დედას ძაშინ ჩვენ მივცემთ, არა, ქეთო?
- მე რასაც ვიძოვნი, რასაც, სულ დედას მივცემ.
- მე კიდევ ძამასა და დედას ფეხსაცმელებს უყიადი, ტანისამოსს. ზეტრესაც მე მივცემ სოლმე სადილის ფულს.
- ეკ როცა გაიზრდებით და ახლა კი მისწერეთ, რომ ფულები ძალე გამოგზავნოს, თორემ ისე აქედან ვერ წახვალთ.
- ქეთო, იცოდე, რაც უნდა იეოს არ მისწერო ძამას: ფულები გამოგზავნეო, არც მე მივწერ, ჩვენ

მარტო ის მივწეროთ, რომ კარგათა ვართ და ნუ შეწუხდებიან. აბა, ქალაღი სად არის?

— როცა ისინი მოვლენ, შვილო, რასაც ისინი გეტყვიან, ის უნდა დასწეროთ, ქალაღსაც ისინი მოიტანებენ, აბა მე სადა მაქვს ქალაღი. მე თქვენ გარბეობთ, რომ ისე მოიქცეთ, როგორც მე გირჩევთ. ოთახში საკმაოთ ჩამობნეულდა. ბავშებს ძილი მოერიათ.

— ჩემო, დიდება, ცოტა ჰური და ვეელი მო-
მიტანე! შეესვენა ქეთო.

ნახელი გავიდა მეორე ოთახში, ძალე მოიტანა, ჰური, ვეელი, წვალი და ბავშები მადიანათ შეექცენ, შემდეგ მიდგეს მუთაქაზე თავი და ერთმანეთს მოუ-
ხვიენ.

— ქეთო, შენ სომ არ გეშინიან, წაელაპარაკა
ანიკო.

— მე ძალიან მეშინია, ანიკო.

— რისი გეშინია? ესენი ვერაფერს ვერ გვი-
ზამენ.

— იმან რომ გვითხრა თავებს დაგჭრითო.

— აბა ერთი გაბედოს!

— შენ არ გეშინია, ანიკო?

— მე არ მეშინია, დედა და მამა კი მეცოდება!

— მეც ძალიან მეცოდება, ასე არ უნდა გვექ-
ნა, ანიკო.

— მამას ბრალი იყო, მამას რომ ეთქვა ბატკნებს
არ დაუკლავთო, ჩვენც არ გამოვიპარებოდით.

— ამათ რომ ბატკნები დაკლან?

— აბა ერთი გაბედონ, ისეთს უბენ ხელზე რომ!

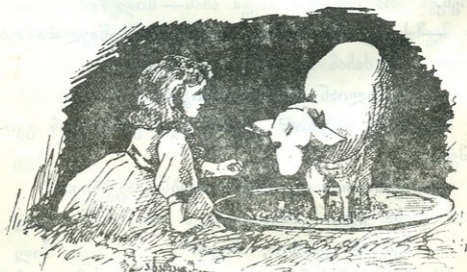
— შენ როგორ მოერევი, ისინი დიდები არიან, შენ კი ჰატარა.

— ძეგ რა ვუყოთ ჰატარა რომა ვარ. იმხელას დავეუვირებ, რომ ძთელმა ქუჩამ გაიგოს. დიდება, ბატონებს სომ არავინ დაკლავს?.

ნახელის არა ეუურებოდარა: ტახტზე წამოწო-
ლილიყო და გემრიელათ ფუკინავდა.

ჩვენი ბავშებიც ძაღე ძიეცნენ ტებილ ძილს.
(შეშდეგო იქნება)

ი. გომართელი.

კატარა ლარიკი

(ფრანგულიდან)

მი, რასაკვირველია, სასწაულ-
ლებელშია ცეკვას იტაცებდა.
უფროსი მოწაფეები მასე თავა
შეკავებული აღმოფრთებით ღა-
პარაკობდნენ; ღაპარაკობდნენ მათზე ვინც სახელი გა-
ითქვა და მათზე ვინც თავისიანები დააობლა: მამე-
ზე, ძმებზე, მასწავლებლებზე, რომლებიც ჯარში იყვნენ
და რომელთაგანიც ბევრი კიდევ დაღუპულიყო; ისინი
აძაგათ აჩვენებდნენ ერთი მეორეს ბრძოლის ვე-
ლიდან მიღებულ წერილებს და სწუსდნენ, რომ არ
შეეძლოთ თითონაც იქ წასულიყვნენ; ისინი დაობდნენ
ჯარის მიმომრეობაზე, მსჯელობდნენ მთავრობისა-
გან მოწოდებულ ცნობების შესახებ და უამბობდნენ
ერთმანეთს სხვა და სხვა წაკითხულ ანუ ისე გაგუ-
ბულ ამბებს; გაზეთებს, რომლებიც გარედან მოსია-
რულე მოსწავლეებს მოჰქონდათ, ისინი ერთი-მეო-
რეს ხელიდან ჰგლეჯდნენ.

სხვებიც, შუათანა და პატარა მოწაფეებიც, გატა-
ცებით დაობდნენ და მსჯელობდნენ ომის შესახებ, მა-
გრამ, როდესაც მსჯელობას და დავას გაათავებდნენ—
თამაშობას იწეებდნენ, და თამაშობდნენ ისევე ომიანო-
ბას.

ცამეტი წლის „დიდი სიმონტის“ წინამძღოლთა ბით შემდგარი იყო მთელი ერთი დასი, რომელიც ეოველ სწავლისაგან თავისუფალ დროს, დიდი მოსურნებით შემოერთებოდა ხოლმე გარს მტრის რაზმს, ან და გაბედულ იერიშს მიიტანდა მასზე. უბედურება ის იყო, რომ ესოძი ტრანშეების, თსრილების, გაკეთება აკრძალული იყო, ისე რომ მათ მსლათ მიწაზე გავლებული ხაზები წარმოადგენდა; მაგრამ კიდევ უარესი უბედურება ის იყო, რომ გერმანელობა არავის უნდოდა; არავის არ ესალისებოდა ამ სასიხლარი როლის აღება, მით უფრო, რომ ჩვეულებრივათ ამ როლის ამსრულებელს ცემა-ტევა და დამარცხება სვდებოდა ხოლმე წილათ. ისე რომ ბოლოს სიმონტმა, რომელიც ეოველთვის ფრანგის ჯარების უფროსი იყო, გადაწევიტა, გერმანელებს რიგ-რიგათ ეველა წარმოადგენსო; უამისოთ ომი შეუძლებელი სდებოდა.

პატარა ლარიკი არასოდეს არ იღებდა მონაწილეობას ამ გვარ თამაშში, რადგანაც მას არავინ იკარებდა. ის მთელ სასწავლებელში ეველაზე პატარა იყო და აბა როგორ შეიძლებოდა მისი ჯარში გაეყანა? მის პაწაწა ფეხებს ჩქარი სირბილი არ შეეძლოთ, ისე რომ იერიშის დროს ის უთუოთ წაიქცეოდა; ამას გარდა სიმონტმა გამოაცხადა, ჯერ ეგ ისე პატარა არის, რომ სულ ერთია ომის არცაჳი არა გაეკება რაო.

და პატარა ლარიკი, სუჭუჭ თმაზე ქუდ-ჩამოფხატიული, ჯიბეში ხელებ-ჩაწეობილი, განზე გამდგარი

უყურებდა სოლმე სხვების მხიარულ თამაშს; ხან და ხან სული წასძლეუდა, ისიც გამოეკიდებოდა სოლმე გერმანელებს, მაგრამ უცებ შეჩერდებოდა და ისევ განზე გადგებოდა; კარგათ იცოდა, რომ სიმონტი უსათუოთ გამოაკდებდა; და თავისუფალ დროს ასე ატარებდა პატარა ლარიკი.

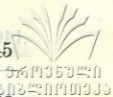
მაგრამ ამასვე არაოდეს არავის არ შესჩიოდა; ის სასწავლებელში სექტემბერს აქეთ იყო და კიდევ მიჩვეულიყო იმას, რომ ამხანაგები მას უურბდებან არ აქცევიდნენ. თუმცა დიდი მოღაპარაკე არ იყო, მაგრამ მაინც, ზირველ ხანებში, იმ კლასში, სადაც საღამოობით გაკვეთილებს ამზადებინებდნენ სოლმე, მან სცადა საუბარი გაება მის მეზობლათ მჯდომ ერთ მსხვილ ბავშვთან; მაგრამ ამ ბავშვს, ტკბილეულების და ძილის მეტი ძთელ ქვეყანასე არაფერი არ მოსდიოდა თვალში. ჯიბეები უოველთვის გამოეცებით ჭქონდა გატენილი, სწუწნიდა მათ და სთვლემდა, ისე რომ პატარა ლარიკმა ძაღუ შესწუვიტა მასთან ლაპარაკი, მოუყვა მხოლოთ, დედა ჩემი მაძინ მოკვდა, როცა მე პატარა, სულ პატარა ვიყავიო, და იმ კაცს, რომელსაც ხანდა-ხან კვირობით გაუყავარ აქედან, იმდენი საქმე აქვს, რომ ჩემთვის სულ არ სცალიათ. ვინ იცის, იქნება სხვაც ბევრი რამ ჭქონდა კიდევ მოსაყოლი პატარა ლარიკს! უთუოთაც ჭქონდა; რადგანაც მას დრო გამოძვებით წერილები მოსდიოდა, მსხვილი და ადვილათ წასაკითხი ასოებით დაწერილი რამდენიმე სტრიქონი, რომლებსაც ის ძთელი საათობით ჭკითა-ხულობდა და ჭკითხულობდა; ძერე აიღებდა ერთ ფურს-

ცელ ქაღალდს, და საღამოს, როცა მათ კლასში შეიკრიბნენ, უკანდენ გაკვეთილების მოსამზადებლათ, შუაში დაკიდებულ დიდი ლამპის შუქზე შეუდგებოდა სოლმე ზასუნის წერას; სწერდა დაფიქრებით, ნელ-ნელა, და გულმოდგინეთ იუკანდა სიტყვებს მსხვილი, ბავშური ასოებით. მაგრამ ამ წერილის საიდუმლოს ვატარა ლარკი არავის უხიარებდა; არავინ არ იყო მისი გაგების ღირსი, არც მისი კამფეტების მოყვარე მძინარა მესობელი, არც ის სხვა ბავშვები, რომლებიც ომიანობის თამაშის დროს არ იკარებდენ მას.

ერთ ორშაბათ დილას, დეკემბერში, დადგა თუ არა სადღესასწაულოთ დათხოვნის დრო, დიდმა სიმონტმა მთელი თავისი დასი შემოიკრიბა გარს.

— დღეს მშვენიერი რამე მაქვს სათამაშო! — წამოიძახა მან გატაცებით. — მამამ გვიამბო ეს გუშინ. სომ იცით, მამა სამინისტროშია დირექტორათ. იმან უკულაფერი იცის. ასე თქვა, გმირობაა ეს, ნამდვილი გმირობააო. აი, გაიგონეთ. ერთი აფიცურია, კაპიტანი, ჯერ მისი გვარი არ იცინან, მაგრამ მალე უველა გახეთებში იქნება გამოცხადებული ეს საქმეც. გაიგონეთ, გაიგონეთ. ერთი სიდი იყო, და ის სიდი უნდა აეფეთქებინათ, რომ გერმანელებს იქიდან არ მოეულოთ. გერმანელები მოახლოვებას ვერ ბედავდენ, შორიდან კი სულ უუძბარებს ისროდენ, რომ ვერც ჩვეულები მიახლოვებოდენ. მაშინ ის აფიცური წავიდა, მარტოთ მარტო, ტუფების დაკრძობლათ, სიდის ასაფეთქებლათ შელინტი ჰქონდა, ხადო, განსნა დახვეული

ზატარუქი. მოუკიდა ცეცხლი და ააფეთქა სიდი, ტუვი-
ები კი ისულ სეტუვასავეთ ცვიოდენ. მერე მობრუნდა
ჩვენებისკენ; მაგრამ ერთი შრანხელი გასკდა ამ დროს
მის ახლოს და მას ტუვია მოხვდა. გძირია, ნამდვი-
ლი გძირი!

— მოკვდა? — ჰკითხა ერთმა ამხანაგმა.

— არა, და თურმე არც მოკვდება, მძიმეთ არ არის
დაჭრილი. ძაძა ამბობდა, ეს სწორეთ სასწაულიაო.
და გერძანელებს აჯობეს მისი გამბედაობის წეალო-
ბით. ნამდვილი, ნამდვილი გძირია! ახლა ეს უნდა
წარმოვადგინოთ. ნახავთ რა მშვენიერება გამოვა.
მე ფრანგების გენერალი ვიქნები; თქვენ და თქვენ
აფიცრები. სიდი აგერ იქნება, ამა და ამ სეს შუა-
თქვენ, — და იმან ხელი ჰკრა სამ ოოს ბავუს, რომ-
ლებიც უკეძურათ დაიმანჰენ, — თქვენ გერძანელები
იქნებით; იქ დადექით, აი, იქ; არა, უფრო ძორს;
მანდედან უუძბარები უნდა დაგვიძინოთ.

ის გატაცებით აწეობდა ეველაფერს, და ეველაც
გაიტაცა. ახლა ხელი წამოავლო დაფასე წასაძლეულ
ღრუბელს.

ეს ძელინატი იქნება. აი, ეს წვრილი ბაწარი —
ზატარუქი. აბა ჰე, ახლა ეველაფერი გვაქვს. ახლა
მხოლოთ აფიცერი გვაკლია! ტუვიებს არ უნდა მოე-
რიდოს, გაიქცეს და სიდი ააფეთქოს; ნელანელა,
აუჩქარებლათ უნდა დაამხადოს ეველაფერი, არ უნდა
შეკრთეს. ძალიან ძამაცი ვინმე გვაჭირვება. აბა, ვინ
გაბედავს?

— მე! მე! — გაისმა რამდენიმე ხმა. ეველას წინ წამოიწია, ეველას უნდოდა გპირობის გამოჩენა.

უცვებ, მოულოდნელათ, ერთმა სულ ჰატარა ბაკ-ძვის წკრილა ხმამ გადაწვევით გამოაცხადა:

— მე ავაფეთქებ სიდს!

ეს ჰატარა ლარიკის ხმა იყო. ის დასაწყისიდან ეველასფერს ეურს უგდებდა, ერთი სიტყვაც არ გამო-ზარუია, მას კი, როგორც ეოველთვის, ეურადლებას არავინ აქცევდა. ასლა წინ წამოწეულიყო, ლოყები აწითლებოდა, თვალები ანთებოდა, მთლათ კანკა-ლებდა.

— მე ავაფეთქებ სიდს!

დიდი სიმონტი, ასეთი თავსედობით გაკვირვუ-ბული, დაცინვით შეეკითხა:

— შენ, ლაწირაკო? მერე ეს შენი საქმეა? გასწი აქედან!

ჰატარა ლარიკმა უკან არ დაიხია, ის კი არა, ერთი ნაბიჯი კიდევ წინ წასდგა.

— კი! — წამოიუვირა მან გატაცებით, — მე უნდა ავაფეთქო სიდი! ეს ჩემი საქმეა, ჩემი! იმიტომ რომ ის აფიცერი, ის კაპიტანი ჩემი მამაა! მამამ ააფეთქა სიდი! მე... მე ეს კარგათ... ვიცი! იმას ჩემი შეეძინ-და, გაიგებსო, და... ოუძცა დაჭრილია... თუძცა ავა-თახ... მანც... მანც მოძწერა...

ჰატარა ლარიკს ხმა ჩაუწედა, თვალებიდან ცრემ-ლები გადმოსკდა და მან დიდ სიმონტს თავისი მა-

მის წერილი გაუშვირა, წერილი რომელზედაც იმდენი ეტირა, იმდენი ჯმ დილას აქეთ, რომ დაჭრილის აკანკალებული ხელით განგებ მსხვილი ასოებით დაწერილი რამდენიმე სტრიქონი შიგ ძლივს ღა ამოიკითხებოდა.

თინას ბატკანი

(უძღვნი ნუნუს და კატუნას).

არტი მიწურული იყო. მშვენიერი დღე გათენდა. მზემ თავი ამოყო თუ არა, თინას საწოლს მიახერხა სხივები. თინა შეიშუშნა, თვალები გაახილა, მაგრამ ისევ ძაღუ დასუჭა, სხივებს ვერ შეუძლო.

ის იყო თინა უნდა მეორე გვერდზე გადაბრუნებულყო, დაეძინა, რომ კარები გაიღო და ვიღაცა შემოვიდა.

— თინა, გაიღვიძე, რა გაჩვენო!

თინამ თვალეებზე სელი მიიფარა და ისე შესედა ძამას. ძამის დანახვა და თინას წამოხტომა ერთი იყო. ძა-

ძას ხელში მშვენიერი თეთრი ბატკანი ეჭირა.

— ძამა, გენაცვალე, ჩქარა მოიფანე, ქვეშაგებში ჩამისვი!

— (აეღუო, ხომ ქვეშაგები გაგიფუჭა? ადექი, ჩაიცვი და აბა შენ იცი და ამან, როგორც ითამაშებთ, იცვლქებთ, ისტუნავეთ, მსოლოთ ბაღში ან

ავიანში, სახლში კი არ შეიძლება. ახლა ამას წავიყვან, ჩქარა ჩაიცვი.—სთქვა მამამ და კარებისკენ გაემართა.

— მამა, მამა, შენ გენაცვალე, ერთი კიდევ დამანახვე, ახლო მოიყვანე!

მამამ მიიყვანა ახლო. თინამ თავსე ხელი გადაუსვა, შუბლსე აკოცა.

— ვინ გამოგვიკვამუნა, მამილო, ამისთანა ლამაზი ბეჭეკა?

— სოფლიდან ჩემ ნათლი-მამა ქიტკასას გამოგვკვამუნია შენთვის. ადექ და ჩემ ნათლულს სამაგიეროთ სილი და სათამაშოები გაუგვამუნე.

ბატკანმა დაიბღვლა. თინას სინარულს სასდვარი არა ჰქონდა. არავითარ მუსიკას და სიმღერას ასეთ აღტაცებაში არ მოუყვანია თინა, როგორც ამ ბატკანის დაბღვლებამ.

— უჭ, დედა-შენსა სძინავს და გააღვიძებს ეს სამაგიერი, — სთქვა მამამ და ბატკანი გაიყვანა.

დილაობით სუთი წლის თინას ადკომა ერთი დაუსრულებელი სათაბალა იყო სოლმე: ხან მოასურვებდა გადიამ ჩამაცვასო, ხან უდედოთ არ ჩაიცვამდა, ხან ეს კაბა არ მინდაო, ხან დაჭკარგავდა რასმეს, ასე რომ ვუელას მოღლიდა, ვიდრე ჩაიცვამდა. დღეს კი სხვის დაუსმარებლივ, თვალის დასამსამებზე წამოხტა, საჩქაროთ ჩაიცვა და უმაღ ავიანსე დაიბადა თავის ბატკანთან.

ამ დღიდან თინა და ბატკანი ისე დაძვეობდნენ, რომ მხელი წარმოხადგენი იყო ბატკანი უთინოთ

და თინა—უბატკნოთ. მთელი დღე თინა ბატკნის
 ალერსში და მოვლასში იყო. თითქმის ყოველ დღე
 ვარცხნიდა. სძირათ აბანაუებდა და ყოველ დღე სსვა-
 და სსვა ფერ ღუნტებს უკეთებდა. თუძცა დედამა
 უშლიდენ, მაგრამ სადილსა და ჩაიხედაც გვერდიდან
 არ იმორებდა. მარტო ღამით მორდებოდენ ერთმა-
 ნეთს: ბატკანს აივან ქვეშ ჰქონდა ბინა ვაკეთებუ-
 ლი.

თინას დედას მაკროს ძალიან უხაროდა, რომ ბავ-
 ში ასე ერთობოდა ბატკნის თამაშობაში და თანაც
 სწუსდა. ერთხელ ქმარს უთხრა:

— ნიკო, მე ძალიან მიხარვან, რო თინა ასე
 შეეჩვია ბატკანს, მაგრამ საადღეგომოთ რომ დავ-
 კლავთ, სომ იდარდებს?

— ბავშია, სსვა სათამაშო გამოუჩნდება და ბა-
 ტკანი გადაავიწუდება.

— ტეუილათ ჰფიქრობ მაგრე, მე კი ვიცა თინი-
 კო ძალიან ჯიგრიანია და ინაღვლებს.

— დედებმა სულ მაგრე იცით გასვიადება — და-
 ცინვით უთხრა ნიკომ.— აბა უსლავე მოჰქვე შენ თი-
 თონ წუწუნს!

— ხუმრობა სომ არ არის, თითქმის მთელი
 თვე განუშორებლივ ერთათ არიან და შენ ამბობ არა-
 ფერიანო? ადღგოძს კი ურთი კვირის შემდეგ არის.

ნიკო, ცოტა არ იყოს, შეუიქრიანდა, მაგრამ ძა-
 ლე სსვა საგანზე დაიწუეს ლაზარაკი.

II

წითელ ჰარასკეკ დილით ფურნიდან აუარებელი
 ჰასკა მოიტანეს და დიდი მაკიდა გაავსეს. თინას

მოუტყვეს თუ არა ზასკა, შუაზე გადატყეს და ბატკანს მიუშვირა:

— ჯამე, ჩემო ბეკეკო, სვალ აღდგომაა, იმისა თვის გამოგაცხეთ ზასკა. ესლა უოველ დღე გაჭმევ სოლმე. დღეს უნდა გაბანავო, სვალ ახალ ლენტებს გაგიკეთებ, რომ ლამაზი იყო. ბეჯრი ხალხი მოვა, შენც „ქრისტე აღსდგას“ გეტუვიან. რო გაკოცონ, შენ რო კოცნა არ იცი! აბა გაკოცო, შენც მაკოცებ?

თინამ აკოცა: ბატკანმა კი ენა გაძოგო და ლოუა აულოკა.

— ეგეთი კოცნა, როგორ იქნება? ლოუა დამი სველე!

— თინიკო, ვის ელანარაკები? — შეეკითხა მია სისო, რომელიც სახლდგომით სოფლიდან ჩამოვიდა.

— ვისა და, ჩემ ბატკანს. ბეკეკას კოცნა უნდა ვასწავლო, სვალ რომ სტუმრები მოვლენ, ამანაც აკოცოს.

— ჭა, ჭა! რა ბავში ხარ, თინიკო! სტუმრები ბატკანის საკოცნელათ კი არ მოვლენ, ბატკანის შესაჭმელათ.

— მკლები არიან, რომ ბატკანი შეჭამონ? — დაცინვითა სთქვა თინამ.

სისოს გაასხენდა, რომ მაკრომ და ნიკომ სთხოვეს ბავში შეეჩვივნა იმ ახრს, რომ ბატკანი შეიძლება აღარ იყოს, რადგან დილაზე დაკვლას უპირებდენ.

— არა, კესუმრებოდი! თინა, ეკ კი არა და აი

რა მითხრა შენმა ბატკანმა: თინას სადმე უნდა გავუგონო
პაროკო, თორემ მაჯავრებსო.

— სტეუი, სტეუი! ეგრე არ იტყვის! მე რომ
მოვუმორდები, სულ ბღავის სოლმე.

— ეგ კი ამაღამ აპირებს განარჯას და.

— მეც თან წავუვები, წავუვები—დაჟინებით სთქვა
თინამ.

— დანებე თავი ბატკანს, თინა, წამოდი ბაღში
ვასეირნოთ. ზღანრებს და ლექსებს გატევი.
ბაღისკენ წავიდენ.

— განა ჩემ ბეკეკას კი არ უუვარს ზღაპარი? მე
უამბობ სოლმე. მეც მიამბე და ამასაც.

— აბა როგორ გაიმბო? შენ სულ მაგ ბეკეკას
აღერსძი ხარ და მე რა უურს დამიგდებ!

— დედა არ მომიკვდება,—და თან პირჯვარი გა-
ღიწერს.—დაგიგდებ უურს, დაგიგდებ; უუურე ბეკეკა
როგორ ციურებს!

— მამ კარგი, გაიმბობ: იყო და არა იყო რა,
იყო ერთი პატარა ქალი, იმას ჰქვანდა ერთი ბა-
ტკანი...

— მე ვიუავი? შეეკითხა თინა.

— არა. იმ პატარა ქალს ერქვა კატუნა და მა-
ლიან, ძალიან ჭკვიანი გოგონა იყო. ერთხელ ბეკე-
კა და...

— მოიცა, მოიცა ჯერ ბეკეკა მოვიუვანო.

კიდევ გააწევეტინა თინამ და გაიქცა ბატკან-
თან, რომელიც ბაღასის მოვამი ვეავილებში შეერია.

— ეს, აკი გითხარი ეგ ბეკეკა შენ ზღაპარს ვერ

მოგასმენინებს მეთქი! უთხრა გულ მოსულმა ძაბამ.

— მერე, მერე! სვალ მიაძბე, სვალ! ესლა ბეკე-კასთან უნდა ვირბინო. მალე აღდგომა და ორივენი უნდა დაუჭკვიანდეთ.

სისო სასლში დაბრუნდა და დას უთხრა:

— ძაკრო, თინას ისე უეპარს თავისი ბატკანი, რომ ჩვენ ეგვლას დაგვთობს და მაგას კი არა.

— მეც მაგას ვეუბნები ნიკოს და ის კი დამცინის: ბავშია გადაავიწულებათ.

— იცი, ძაკრო? სვალ დილით ნუ დააკვლევი-ნებთ, საღამოზე დაჭკლან, მხარეული ღამეც მოასწრობს შეწვას, მხოლოდ დილიდანვე წაიუვანეთ მსადმე, რომ მთელი დღე არა ნახოს თინამ.

— ეგ რა ნუგეშია ბავშვისათვის? მესმის რომ სულ არ დაუკლათ.

— ეგ მე ვიცი, შენ ისე მოიქეცი, როგორც გეუბნები.

III

გათენდა დიდი შაბათი. თინამ წამოყო თუ არა თავი, წამოსტა და ჰერანგის ამარა აივანზე გაიპარა, რომ ბატკანი ენახა. კარებში გავიდა თუ არა, გადია შეეფეთა და შეკრთა. გადამ სული დაავლო:

— შე კურნაჭავ, რომ გაცვიფდე და ავბთ გავსდე, სომ აღდგომა ეგვლას ჩაკვამსამე? წამო ჩაითბუნე და მერე ჩაიცივი.

— არა, ფეფო, არა მცია! შე ბეკეკას ნახვა მინდა, სომ არ გაიპარა?

— აბა სწორეთ დილა ადრინან მაგას ვკითხულობდი! ისეც ბევრი ლაქმე მაქვს.

უნდოდა ბავშვი ისევ ლოგინში ჩაეწვინა, მაგრამ თინამ არა ქნა.

— არა, არ ჩაეწვები, ჩქარა ჩამაცვი!

გადია თან აცემევდა და თან უამბობდა სვალ რა მორთული მაგიდა იქნებოდა, რამდენი სტუმრები მოვიდოდენ, რამდენ სათამაშოებს მოუტანდენ.

სხვა დროს თინა სმენათ გადაიქცეოდა, დღეს კი სრულიად უურს არ უგდებდა და ესვეწებოდა, ჩქარა ჩაეცმია.

ჩაიცვა თუ არა, თინა გაიქცა და აივნის ქვეშ ამოყო თავი. კუთხეში უუთებით შემოფარგლულ ბატკანის ბინას ჩასვდა და რო ვერ დაინახა თავისი ბატკანი, საძინელი ტირილი მორთო.

დედ-ძამა, ბიძა, მოსამსახურები სულ თავს შემოესვიკენ, ამშვიდებდენ, სხვა და სხვა სათამაშოს და ხელს ჰპირდებოდენ, მაგრამ თინა გაიძახოდა:

— ბეკევა მინდა, ჩემი ბეკევა... ჩემი ლამაზი! ჩემი ამხანაგი!..

— თინა, გენაცვა თინა, უური დამიკდე რა გითხრა? წამო ჩაი დალიე, მერე ეტლში ჩავსხდეთ და მოვძებნოთ შენი ბატკანი.— უთხრა სისომ და ხელში აიყვანა.

თინა აღარ გაუჭირვეულდა, ხელში ეყვანა, აღარც ტიროდა, ხოლოთ გული ვედარ მოიბრუნა და საბინლათ სლუკასლუკებდა. პირი დაჭბანეს, ერთი ფინჯანი რძე დააღვეინეს და დალია თუ არა, ძიას ჩააცივდა:

— ძია, ჩქარა წავიდეთ, ჩქარა, თორემ ბეკევა შორს წავა!

— ესლავე, ჩემო კარგო, დამაცა, მეც ჩაი დალიო.
ლიო.

— ჩქარა, ჩქარა დალიე. ორი კი არ დალიო,
ცხელია.— ეუბნებოდა თინა.

— თინიკო, მანამ მე ჩაის დავლევ, შენ ბაღში
გაიქე, იქნება იქ იუოს ბეკეკა?

— მართლა, მართლა, იქნება იქ იუოს! და თი-
ნას სხსე გაუბრწეინდა იმედით.

თინა ისევ ძაღვ შემოვარდა ქაქანით და დაღო-
ნებულა:

— ბაღში სულ ვირბინე, ვირბინე... უძახე, არ
არის. ჩქარა, ძია, ჩქარა წავიდეთ, ჩაი მერე დალიე,
როცა ბეკეკას მოვიუჯანთ.

სისომ მართლა ნახევარ ჭიქა ჩაის თავი გაანე-
ბა, ჩონა გადიცვა და თინასათვის რომ არ მოეგო-
ნებინათ, უქუდო და უზალტოვო გაჭყეებოდა.

IV

სისო და თინა მთელი საათი ეტლს დაქრო-
ლებდენ. სისო სულ ცდილობდა თინას გურადღებდა
სათამაშო ძალაზიებისკენ მიექცია, მაგრამ თინა ვა-
ფაციცებით აქეთ-იქით იუურებოდა, თავის ბატკანს
დაეძებდა.

თინას იმედი გაცურვდა: ეგონა ბატკანს ეტლით
ძაღვ დავეწვეითო, მაგრამ ქუჩაში სალხის მეტი არა
ვინ იყო.

— ძია, აბა მუშტაიდში წავიდეთ. იქ ვასეირნებდი
სოლმე, იქნება იქ არის?

— კარგი, წავიდეთ და თუ იქაც არ არის, წე-
რილი მივწეროთ.

— კითხვა რო არ იცის? არც მე ვიცი წერა.

— აკი უველუფური იცისო ჩემმა ბეკეკამაო!

— მე ვიცი 'ხლანკები, იმას უაშობო სოლმე. რო ვინოვი კიდევ უაშობო. სამაგელი, რომ არ გა-
მიგონა და გაიზარა!

— ისეთი ცუდია შენი ბეკეკა, რომ ღირსი არ არის მოვებნოთ.

— არა, ძია, კენაცვალე მოვებნოთ!—ის იყო უნდა ეტიონა თინას.

— ვეებოთ, ვეებოთ! აი მუშტაიდშიაც მოველით.

მუშტაიდში სისომ მფრინავი ბურთი უეიდა, სა-
ქანელაზე აქანავა, ტებალი კუზატებიც აჭამა, მაგრამ
თინას ერთი წუთიც არ შეუჩერებია თვალები, სულ
აქეთ-იქით აცეცებდა და ბატკანს ეებდა. ნაცნობი ბავ-
შები სვდებოდენ, სათამაშოთ იწვევდენ, მაგრამ თინა
თამაშობის მაგივრათ უველას ეკითხებოდა:

— ჩემი ბეკეკა ხომ არ გინახათ, წითელი ღენ-
ტი რომ ჭქონდა ეელზე?

ამხანაგების უარი გულს უკლავდა თინას.

შუადღემ მოაწია.

— თინა, წავიდეთ შინ!—უთხრა ძიამ.

— არა, ჯერ უნდა ვინაოვოთ.

— წავიდეთ, იქნება შინ მივიდა ბატკანი!

— მართალია, მამ ჩქარა წავიდეთ!

შინაც რო ბატკანი არ დახვდა, თინა ტანტზე
პირქვე დაწვა და ვერაფრით ვერ ააუჩქარა. სადილიც
არა ჭამა. სადილს შემდეგ თინას ამხანაგი გოგი მო-
ვიდა. დედამ თინასთან შეკმაგნა

— თინა, წამო ბაღში ვითამაშოთ — უთხრა გოგამი.
გომ.

— იცი, გოგი, ჩემი ბატკანი გაიპარა. საძაგუ-
ლი, მე გაჯავრებული ვარ. ვიტირე, ვიტირე, ეველს
გან ვეძებე!..

— თინა, ჩემი ფინაც გაიპარა.

— ჩემ ბეკეკასთან?

— არა. იცი, თინა, მე რომ ფინია მეჯანდა,
ავათ იყო, ქეცინიანო. ექიმთან წაიყვანეს, წამლებს
უსვამდენ. ოთახში კი აღარ შემოუშვეს. ერთსელ ავ-
დექი, გაველ კარში და ფინია აღარ იყო. ვიტირე ბევ-
რი. დედამ სთქვა: ღამე შემოპარულიყო, ჩემი კაბა
ჩაეცოვო, თაუშალი მოესვივინა, ქოლგა აეღო და გა-
პარულიყო. ბევრი ვეძებე. დედა მეუბნება, უთუოთ
სხვა ექიმთან წავიდო, მორჩება და მოვაო. მენი ბა-
ტკანიც სო იცნობდა ჩემ ფინიას, ისიც იქ წავიდო-
და, ჩემი ფინია მორჩება და ერთათ მოვლენ.

— რა კარგია, თუ ძარბალი სთქვა! ჩემ ბეკე-
კას რომ კაბა არ აცვია. ძარბო ევლსე ჩემი ლენ-
ტი აბია.

— რა უშავს, იქნება ჩემ ფინიამ იმიტომ ჩაი-
ცვა, რომ წვიმდა. ესლა სო ცხელა. წამოდი ვითა-
მაშოთ, იცოდე ორივენი მოვლენ.

თინას იმედი მიეცა. გოგა ძალიან უყვარდა, ძა-
ლიან ძარბალი ბიჭიკო იყო და თინა დარწმუნდა,
რომ ძარბლა ერთათ მოვიდოდენ; ცოტა გაერთო,
ბაღშიაც წავიდენ.

საღამოსე თინამ ისევ მოიწეინა. აღრე დაწვი-

ნეს, შფოთავდა და ცოტა მუხლიც ცხელი ჭქონდა. დედა არ მოძორებია, მინამ მშვიდათ არ ჩაეძინა.

აღდგომა დღეს თინას დედა ადრე ადგა, და ეველას აფრთხილებდა, რომ არ ესმაურნათ, თინა არ გაეღვიძებინათ. ძართლაც თინას ცხრა საათამდის ეძინა. გადია არ მოძორებია.

ცხრა საათზე თინა შეიძმუშნა. ჰიწზე ღიმილი უქრთოდა.

— ფეფო, მე ჩემი ბატკანი ვიპოვე—თვალე ბუსილებელივ სთქვა თინამ.

— დღეს ქრისტეს აღდგომაა, გაპოვნინებს იმისი ძალი, ჩემო კარგო—უთხრა ფეფომ.

— არა, მე კიდევ ვიპოვე. სთქვა თინამ და თან თვალეები რომ გაასილა, მოაგონდა გუშინდელი ამბავი, უცებ მოიხუშა, ტირილი ველარ მოასწრო, რომ კარები გაიღო და სინამ ჰირისფერ ლენტებით მორთული ბატკანი შემოიყვანა.

— ჩემო ბეკევა!—დაიუვირა თინამ და წინანდელი მწუსარე ცრემლები, სინარულის ცრემლებათ გადაექცენ. თინა იცინოდა და ცრემლები სცვივოდა.

თ. 8. თარხან-მოურავისა.

ს ლ ე გ ა

(ჩვენი ჩვეულებანი)

ხალი წელიწადი გავისტუმრეთ. სხვა და სხვა სილუალებით და გოზინაუ-აღვასასებით ჩავიკოკლოზინავეთ ეელი. კარსე მოგვადგა აღუბაც თავის გაბერლი მუცლით და ხოხობის ეელივით დაწითლებულ ეელიკისრით. მაგრამ, სანამ აღებას გაუძახინძღდებოდით, ჯერ წუალი უნდა გვეკურთხებინა, რადგან, როგორც ბებია-ჩემი იტყოდა ხოლმე: უკურთხ წუალს ადამიანის ტომაქში ჩასდევს ეოველივე მანე სული და სიბილწე. ეოველ შემთხვევისათვის გვასწავლა კიდევ ბავშებს შემდეგი

წულის განსაწმენდელი და განძახებულელი ლოცვა, რომელიც ეოველ საეჭვო წულის დაღევის წინ უნდა წარმოგვეთქვა სამჯერ: „ეე წუალი ერთია, ძარიაპის შეთია, თუ რომ რამეს ჩავაეოლებ, ძარკებელი ღმერთია“ რაკი ამ ლოცვას ვიტყოდით სამჯერ, გინდ თვით წუშეც დაგველია და ცოცხალ-ცოცხალი მანე სულებიც თავისი გძელი შოლტივით კუდებით წუძინათვის თან გადაგვეოლებინა, ჩვენს მუცელს არაფერი არ ავნებდა.

ასალი წლიდან შეეძგეს დღე იყო. ჯერ დაძღვნა შესამეთ არ ევიულა და არ ენიშნებინა ჩვენთვის სრული გათენება, რომ ბებიაძე კიდევ წამოგვძაღა ბავშვები ლოგინიდან, ჩავვაძვა ეველას სადღესასწაულო ტანისამოსი, აგვივსო ჭინჭილები წელით და ვაკვამზადა ეკლესიაზე წასასულებათ. ხარმაც ვადმოგვძასა ეკლესიიდან. ეველანი ვავეძურენით წელის კურთხევაზე დასასწრებლათ.

შევედით საუდარძი. მნათეს უკვე დაეღვა კარგა მოხრდილი თანგირა ქვაბი ეკლესიის შუა ადგილზე და ეველანი ცლიდნენ ქვაბში ჭინჭილებით, თუ ლიტურგიით მიტანილ წებლს საკურთხებლათ. ბებია-ჩემმა წელის მაგივრათ შემოიტანა საუდარძი ძღვთის მშობლის სატი და ძიაეუდა აღსაჯლის კარების ძარცხნივ კანკელზე იაშმის სასხურებლათ. ძღვდელიც მობრძანდა. დიაკვანი ამ დროს საღავითზე იღვა და ჭმლიდა ტიბიკონს სადღესასწაულო სმების აღმოსარჩევათ.

დაიწყო წირვა. მე ჩემის ჭინჭილით ამოვუდექე ქვაბს გვერდში, რომ ეველასზე წინ ნაკურთხი წებლი ამომეღო ქვაბიდან. ვათავდა წირვა. ძღვდელმა აკურთხა წებლი. ვაიძართა წელის ღება ქვაბიდან და ჭინჭილების ძაკა-მუკი. ბევრმა ჩვენგანმა ნაკურთხი წელის ძაკეორ, მინ ვაბზარული ან მუცელ ვამოვარდნილი ჭურჭელი წაიღო. ჩემმა დამ და ძმამ ვერ მოასწრეს წელის ამოღება და შესტიროდნენ ბებიას, რომელიც ამ დროს ძღვდელს ელაზარაკებოდა, რომ მრევლში სასლებან კურთხების და ძილოცვის შემდეგ, სადღე

ლათ ჩვენსა მობოხებულყო, ძღველმა მოუაღერს
 ბავშებს და უბძანა მნათეს, რომ ბავშებისთვის წუა-
 ლი საიაზმედან მიეცა. ბებია დაემშვიდობა ძღველს.
 ძღველელი დაჭირდა ბებიას სადილათ მობრძანებას.
 მივედით შინ, მოვიტანეთ ნაკურთხი წუალი. შევხედე,
 ჩვენი ძებინავე გიგიაც მოსულყო საქონლიდან და
 მამაჩემს რაღაცას ელაპარაკებოდა საქონელზე. — ბიჭო,
 გიგლი, შემოძახა მამაჩემმა — მენ უნაღ ჯვარელა-
 ფურს სო სბო მოუცია.

მე, გიგიას დანახვამ და ჯვარელა-ფურის სბოს
 უოლამ ისე გამაზარა, რომ აღარ ვიცოდი რა ძექნა
 და ან რა ჰასუსი მიძეცა მამოჩემისათვის. ესე გაჩუ-
 ძებული მიველ და მივეკარ გიგიას. თან მამაჩემს ვუ-
 ურებ და თან გიგიას ველაპარაკები ჩუმათ, რომ
 დამტოვოს მამამ ჯვარელას სბოს სანახავათ მინ-
 დორში.

გიგიამ გამიწია მამაჩემთან შუა კაცობა. დავე-
 თხოვე მამას მინდორში საღამომდის. დედამ ჩაუწყო
 გიგიას საგძალი, მისცა იაზმის წუალიც ბინაში მო-
 სასხურებლათ და გაუწიეთ მინდურისკენ.

მივედით თუ არა ბინაში, მე მაშინვე გაუწიე
 სასბორისაკენ. გიგიასაც მოესადნა საგძალი და მე
 მოვიდა გომში სველებით. ჭმ! ჭმ! აბა, გიგლი, იცან
 რომელია ჯვარელას სბო? მე მაშინვე მივეუთითე
 იმ სბოზე, რომელსაც ჯვარელასავით შუბლზე ჯვა-
 რის მსგავსათ თეთრი ჭქონდა. არც შევცდი. სწორეთ
 ეგ არისო, მიპასუსა გიგიამ. გაუუღეთ სბორებს სას-

ფელაღვიცნ იმდენი რომი იქნა...

ბორის კარი. სბორები გამოცვივდენ დიდ უშველურ ბელ სპროსე გომში და დაიწვეს წინ და უკან კუდ აშვერილებმა ბზუკენი. მეც ავეე და ვიუავ ერთ სი ხარულში. ჯვარელას სბო ეველასუ პატარა იყო. იმი სი დაჭერა და ალერსი არ იყო ძნელი, რამდენ ჯერ მე კიდევ მოვესვიე ეელზე, დაუგოცნე თვალები, მაგრამ განცხრომით ალერსს მასთან ვერ ვებდავდი, რად გან ბროხის მოსვლის დრო იყო. სბორებთან ალერსში დრომ სწრაფათ გაიარა: ჯერ კარგათ არც კი მივბრუნ-მოვბრუნებულაიუავ, რომ პროხაც მოვიდა საბლასოდან და მე კი, პირობის ძალით, უნდა გამოვთხოვებოდი სბორებს. გამოვედით მე და გიგია გარეთ. ჯვარელა თავისებურათ საქონლის წინ მოდიოდა და მოზმუოდა თავის სბოსკენ. მე გამეხარდა ჯვარელას დანახვა, მაგრამ იმან კი როგორღაც ცუდის თვალთ შემოძსედა და შემომიფრტუნა ცხვირის ნესტოებით. თითქო მეუბნებოდა: შენ ეი, გიგლი, იქნება კიდევ გაჭებდე ჩემი სბოს სელის სლება და ახლო გაკარება, გახსოვს მარშან რო ვაგივდე წინლქვემ და გთელე. მეც მინდოდა მომეკონებინა ჯვარელასთვის: შენ კი არ გახსოვს, ქალბატონო, ბებია ჩემის წინლები მეთქი, მაგრამ ვერ ვაგებდე. ამოვეფარე გიგიას ჩოხის კალთებს და ჩუმათ გამოვიპარე შინისკენ.

ჯერ მზე არ ჩასულიყო, მოვედი შინ ჩვენები ისევ სადილზე ისხდენ. გარდა ჩვენებისა სადილზე ისხდენ მღვდელი, ბიძა ჩემი, დიაკვანი, მნათე და ჩვენი შესობელი ქვრივი ნინო თავისი შვილი ალუ-

ქსით. ნინოს თავისებურათ მოედერებინა უელი და
 გადაჭქონდა სადღეგრძელო სადღეგრძელოზე. მე შევ-
 დექ კარებზე. მოსადილეთ დამინახეს და ერთ ხმათ
 შემომძახეს: ჭაბა! ბიჭო, გიგლი! გიგლი! მელა ხსე-
 ნებაზე; მელა ხსენებაზე, აი სწორეთ შენი სადღე-
 გრძელო იუოო, შემომძახა მღვდელმა. აქ მო, შვილო,
 დღესასწაული მოგილოცოო. შეც მივედი მღვდელთან;
 მღვდელმა გადმეკოცნა და მითხრა: აბა, შვილო, ის-
 წავლე, ისწავლე, ძალე გაათავე სოფლის სკოლა,
 რომ შემოდგომაზე შამა-შენმა ქალაქის სკოლაში გადავი-
 უვანოსო. ისწავლე, შვილო, ესლა ის დრო დაგვიდგა,
 რომ უსწავლელი კაცი ჩირათ არა დირსო. ჩემ სადღე-
 გრძელოს შრავალ-ქამიერიც მოჭევა. მე მივჯექე კუნ-
 ჭულში და გამოვიბუსეჩე მთელი დღის დამშეული.
 სადილზე სხვათა შორის ჩამოგდეს ლაპარაკი სა-
 ქანლის ჩამობმაზედაც, რადგან ალება უსაქანლოთ
 რა ალება იქნებოდა და მისი ჩამობმა ალექსის მიან-
 დეს, როგორც დასანიშნს ბიჭს. ალექსიმაც იკისრა.
 საქანლის ჩამობმა; ძრიელ გამესარდა და ამ სიხა-
 რულით გავემგზავრე დასამინებლათ, მაგრამ არ და-
 შეძინა. დავიწეე რაღაც ბოდვა. არ ვიცი იმიტომ,
 რომ მეტათ ვისარბე საჭმლის ჭამა, თუ შემცივდა
 მიხდვრიდან მომავალს საღამოთი. უოველ შემთხვევი-
 სათვის ბებამ დასამშვიდებელი და დასამინებელი
 ლოცვა წამიკითხა: „ამოვიარე სიონი ვიტყვოდი აღ-
 ხარებოსა, ძამა მაცვია, შენი მარტუია და სულის-
 წმინდა გარემოსია; დავწეები დამეძინება, ჰირჯვა-
 რი დამეწერება, ცხრა სატი—ცხრა ანგელოზი შედ

კულზე დაქსეფებება“ და თანაც რამდენჯერმე შემიწავს
 ბერს. ცოტა ხანს კიდევ ვიტრიალე ქვეშაგებში და
 შემდეგ დაბეძინა. მეორე დღეს ადრე გაძეღვიძა. მო-
 შავონდა ალექსის დაზირება და უნათებლავ გავექანე
 იმისკენ. ალექსი ახლათ ამდგარიყო, ჯერ ქალამან-
 წინდა არც კი ჩაეცვა, რომ მივადექე კარებზე ბერი-
 კას ჯოხივით. რა გინდა გიგლი!? შემომეკითხა
 ალექსი. არაფერი მეთქი. არა, შენ უნებოთ არ იქ-
 ნები. რა უნდა და საქანელა, უმაწვილო, გუძინ სა-
 დილზე რო დაჭვირდი მოქეიფეთ, შენიძნა ნინომ თავის
 შვილს. მეც გამეცინა. ალექსი მიჭსვდა ჩემ სურვილს.
 — აბა წადი, კუჭი, და ჩვენებიანთ ნანასა ჰკითხე:
 სო არ ეწეინება, რომ საქანელა იმის კაკალზე ჩა-
 მოვაბა. თუცა ძაძა შენმა მითხრა ჩვენ კაკალზე ჩა-
 მოაბიო, მაგრამ თქვენი კაკალი დაბალია და აბა რა
 საქანელა ჩამოაბძის. თუ ჩამოვაბამ საქანელას, კარგი
 უნდა ჩამოვაბა, რომ მნასველები მოდიოდენ. მე ძა-
 შინვე გავიქე ნანასთან. ვკითხე ალექსის დანაბა-
 რები. ნანას კიდევ გაუსარდა. მეც სინარულით მო-
 ვირბინე ალექსისთან და ვახარე, რომ ნანამ მოგვცა
 საქანლის ჩამაბძის ნება თავის კაკალზე. ორი დღის
 შემდეგ ნანას კაკლის სეზე ება კიდევ უშველებელი
 საქანელა, რომელიც მომასწავებელი იყო ალექსის და-
 წეებისა და მის სანასავათ მართლაც, ალექსისა არ
 იქოს, მნასავებიც მოდიოდენ. ბებია-ჩემძაც დაუწყო
 ნელა ნელა საადებოთ დასუქებულ ინდოურებს სოცვა
 და შიგ და შიგ ბატებისა და ქათმების ამომშველება.
 ბებია მძრიელ გემრიელი ჩინირთმის გაკეთება იცოდა

და თავიც მოსწონდა ამით. ბევრჯერ საგანგებოთ
სტუმრები ბებიას გაკეთებული ჩინირთმის საჭმელათ
ეწვეოდნენ სოლმე. სძირათ ნაცნობები უკიყინებდნენ
სოლმე ბებიას, რომ იმას ბევრი ერობო აქვს, ბევრ
ერობოს უძვრება ჩინირთმას და იმიტომ აკეთებს გემ-
რიელ ჩინირთმასაო, მაგრამ ეს საბუთი ბებინამ ბევრ-
ჯერ გააბათილა და მარტო ინდოურის ანუ ქათმის
ნახარბით უფრო გემრიელი ჩინირთმა და შილა-
ფლავი გააკეთა. ალებას ვეკლა ჩვენი სოფლელი გულ-
უსვათ უხვდებოდა, რადგან შეძევ ალებისა, თითქ-
მის ორი თვის განმავლობაში, ცარიელა ჰურით და
წელთ უნდა ესაზრდოვებინათ და ამ მარხულობის-
თვის საჭირო იყო სოფელი ეოველივე ძალით და
ლონით შემსადებულიყო. მოქეიფარ ხალხს რასაკვირ-
ველია გავლაც უნდოდა და ზედ გზაზე იყო გაკე-
თებული საქანელა. ალებაში საქანელა აუცილებლათ
იყო ვეკლა სოფელში. ზოგანაც რამდენიმე სხვა და
სხვა უბანში. საქანელაზე იკრიფებოდნენ ქალი და ვა-
ჟი, დიდი და ჰატარა. ერთ მშვენიერ დღეს შეიკრი-
ფენ ჩვენი სოფლულებიც, ამოიჩიეს მოძღვრლები,
შეაწვეს ხმები და ჩონგურ-დაირა-მუსიკით გაუდგენ
საქანლებზე სიარულს. მეც რა დამაუენებდა შინ. მი-
ვედით ჯერ ერთ საქანელაზე, იქ ჩვენზე წინ სხვა სო-
ფლულები მისულიყვენ, ქანაობდნენ და გაჭქონდათ ერთი
ყოფა. ჩვენ შეძევ სხვებიც მოვიდნენ. შევიკრიფეთ
რამდენიმე ჯგუფი და გაიძართა მსიარულება. შეიკ-
რიფენ მოძღვრლები და მოთამაშენი, ქალი თუ ვაჟი,
და დანიყო სიძღვრე-ტამის კერა.

— გიგო! გიგო! მოისმა ჩვენებიანთ ალექსის სმა. — აბა, გიგო, შენი ჭირიმე, შაირი შაირი! უკვლამ გიგოს მიაქცია უურბდლება, რომელიც ამ დროს ოფულგადანენილი ძღეროდა და უგრავდა ტაძს. გიგო დაბალი ტანისა, მხარბეჭიანი შავგვრემანი ბიჭი იყო. თავზე ნაბდის ქუდი ეხურა, ახალუხის ანაბარა იყო, რომლის კალთებიც ჩატანებული ჭქონდა შალვარში და ჩამჯდარი იყო შიგ. წელში ეალიონი ჭქონდა გაბნეული და ზედ მისი განუერელი მეკობარი — თამბაქოს ქისა ჭქონდა მიძაგრებული. ჭრელ წინდებზე ეცვა სუფთა კოსტათ ამოსსმული ქალამნები და ტყავის ჰაჭიჭები უკან ორი სალდათის შინლის დილით და აბრეშუმის ჩასაკრავით შეკრული.

ერთის შეხედვით შეატუობდა კაცი გიგოს, რომის შაირების და სიმღერის გუდა იყო. გიგომ არც აცვიპა და არც აცხელა, ჰირველსავე ალექსის დამახებაზე გამოვიდა შუა ადგილას ტაძის კვრით და დაიწყო:

მიუვარს სოფლათ სიარული,
 ტოლამქარში ტრიალი,
 მიუვარს მათთან საუბარი,
 სიტყვა მარლიანნი...
 მიუვარს გუთნის კვადში დგომა,
 მისი ჭრიკვინ ჭრიალი,
 მიუვარს დიდი ანეული,
 ბელტის გვერდზე სრიალი.
 მიუვარს მშური თონის ცემა,
 მოთქმა ბანის გრიალი.

მიუვარს შუბლის დასველება,
მკერდში ოფლის თქრიალი.

მიუვარს მკა და მიუვარს ლეწვა,
მიუვარს ნამკლის ჰრიალი,

მიუვარს მარდი სელეუდი,

მისი სრიალ ჩსრიალი.

მიუვარს ულოზ გაგდებაცა,

ამსანაგის ბუსღუნა.

მიუვარს ცერის დაცილება

წინ დათუური ძუნძული.

სანაც მიუვარს შესვენება,

ტაშყე კუნტრუშ ტრიალი.

საქანლის გამრიადება

კრიკლებისა სრიალი,

მაშინ მიუვარს ჰურის ჭამაც,

ხელში ეანწის ტრიალი.

გიგოს ლექსი ჩამოართვა მეორე ჯგუფიდან და
თიკომ.

თებრო, თებრო ლაღისებრო,

კათლილო ფირფიტისებრო,

მოხდენილო სოხბისებრო, და სსუ...

დაიწყო თუ არა ლექსი დათიკომ გიგო გამო-
ვიდა სათამაშოთ. შემდეგ დათიკოს სიმღერა ჩამოარ-
თვა ქალმა მესამე ჯგუფიდან. ქალმა ასე დაიწყო:

ვაკვაცობას უნდა ცნობა,

ჩოხის კალთის შრიალზე,

მოჯირითეს ცხენზე ჯდომით

თავ ეირაზე ტრიალზე.

გულოვანსა მტერსე მისვლით,
 იარაღს ტრიალსე,
 წინ მიდის თუ უკან მორბის
 მისგნით ნაკრავ ტუკიასე. და სსე.

ბევრი რამ კიდევბა სთქვეს მომდერლებმა, სანამ
 უველანი ქალი და ვაჟი გაქანდებოდენ ჯერ-ჯერით
 საქანელასე, სიცილს და სიამოვნებას არა ჰქონდა
 საზღვარი. ბოლოს შეერთდენ ეს ამდენი ხალსი ჩვენ
 საქანელასთან და გაიძართა ფერსული კაცებისა და
 დავლური ქალებისა. ამ გვარ სიმხიარულეში გაიარა
 მთელმა აღებაძა.

(დასასრული იქნება)

გ. დ. ჭრელაშვილი.

გამოცანა.

უხელოთ და უცულოთ სახლი აშენებულა.

შუბლს ვერ მისწვდა, ცამდის ასწვდა.

ორი რამ ერთათ ჭიდაობს, თავსა ახლიან მწარეთა!
წითელ არიან ლალივით იცის ყოველსა მხარესა.
წელიწადში ერთხელ მათით თამაშობთ მომღიმარეთა.

რებუსი.

შ
ი

თ

რაში
გიჭირავს
კალამი?

მ
ი

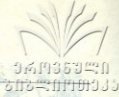

”

ლ

ი
ც

10'

უარი

ე

განეხილი
ტყე?

ვინ აღსდგა
მკვდრეთით?

ნოკრის
უფროსი.

ეზ 10,

ე

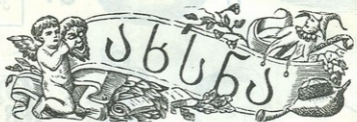
ჩხუბი

ე

ინაზ
ქეობინე
ჩინოუა

?

გამოცანასი: ჩრდილი.

გასართობი უჯრები:

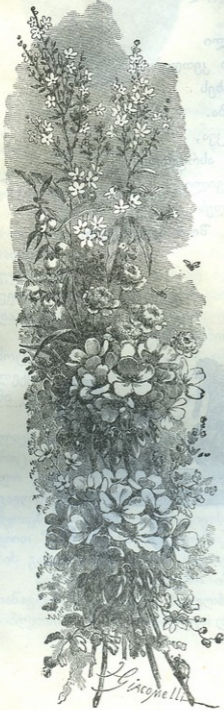
100	10	10
10	10	100
10	100	10

რებუსი: ჩანგური საქართველოა, სიმები ჩვენ ვართ ყველაო.

ს ა ა დ გ ო მ ო .

ელავ, წელს აღრე გვი-
თხოვენ,
მანდ დავესწრობი ბზობა-
სა;
ჩემ ტოლ ბიჭებთან სო-
ფელში

კვლავ ვიწყობ ჭნავარდობასა.

თან მომყავს მერთი მოწაფეც,
ვიცი რო გაგეხარდება;
ობლები მოსიყვარულე
არც მამა გამოჯავრდება.

ნიჭიერია, ბეჯითი,
გულითაც მეტათ კარგია;
რა ვითხრა აბა შორიდან,
როგორც ძმას ისე მარგია.

უდედ-მამობით დაჩაგრულს,
ვერ ნახავთ გაცინებულსა;
მუდამ რო ასე უყურებ,
ეს უფრო მიკლავს მე გულსა.

იქნება სოფლათ მოსული
ვასიამოვნო რამითა;
თუ ვნახე სახე გაშლილი,
მეც გავიხარებ ამითა.

სახელათ ჰქვია ილია,
მაგრამ ვეძახით იასა;
შენ გენაცვალე, დედილო,
შემბავეწევი ძიასა.

იები არვინ დაკრიფოს,
 სანამდის მოვალთ, ბაღჩაში;
 სამაგიეროთ ძიასთვის
 მანდ ჩიბუხი მაქვს თახჩაში.

მოვალ თუ არა მივართმევ,
 ტკბილათ დავკოცნი ბაგითა
 და დიდ მადლობას ვაღუხნდი
 მე ჩემის ამხანაგითა.

იას რა ნახავს ობოლი
 სულ სხვაა, სულ სხვათ კეთდება:
 იმათში ჰხედავს დის სახეს
 და სიხარულით ფეთდება.

აბა, დედილო, გენაცვა,
 რასაც ვთხოვ, ვინძლო ასრულდეს;
 აქ დაღვრემილი, გულჩვილი
 მანდ მაინც გამხიარულდეს.

შიო მღვიმელი.

შიო მღვიმელი

გეოგრაფი

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

შიო მღვიმელი საბავშვო ლიტერატურის, იმის პოეზიის ბალნარის ტურფა ყვავილია, დაუმრეტელი წყარო სიტკბოებისა, ალერსის და კაცთ მოყვარეობისა, სამშობლოს ყვავილების გვირგვინის გრეხილით შემკული.

შიოსაგან დიდის ხელოვნებით დახატული პატარა მოტიკტიკე თინა, ლამაზი, ცქრიალა თამრო, კეთილი ნიკო, ცელქი გოგია, იმათი ჭკვიანი და სათნოებით აღსავსე სიტყვა, ჭკვევა, ცხოვრება, ადვილათ იკვლევს გზას პატარა მკითხველების გულისკენ და საუკეთესო თესლს სთესავს იმათ ნორჩ სულში სათნოებისას და სიყვარულისას.

ოცდა ათი წელიწადია, რაც შიო შეუყენებლივ აბნევს საუცხოვო მარგალიტებს პოეზიისას ქართულ საყმაწვილო ჟურნალებში და ყოველი პატარა მკითხველი თავის საყვარელ ჟურნალის მიღებისთანავე პირველათ ბიძია შიოს ლექსს ეწაფება, ჰყლობავს და გულს სამოთხესებურის იაზმით ისხურებს და პეპელასავით ცქრიალის დროს ზეპირათ დიღინებს.

საყმაწვილო ჟურნალების გარდა, შიოს მრავლათ აქვს გამოცემული ცალკე წიგნათ უფრო ვრცელი და დამუშავებული ლექსთა კონები სურნელოვნებით აღსავსე და ლამაზები: „სამი ცელქი“, „ცვარი“, „ძუნწი“, „ოქროს თავთავი“ და სხ.

წელს ძვირფას შიო მღვიმელს, ამ ყმაწვილთა გულთა მზილავს და საყვარელს პოეტს ოცდა-ათი წელიწადი უსრულოდება რაც პირველათ ხელში კალამი აიღო და პირველი საგალობელი უგალობა ქართველ მომავალ იმედებს. იმის ლექსთა ზედგავლენით აღზრდილნი და ჯერეთ კიდევ ბალოობის ასაკში მყოფნი აპირებენ იმის პატივისცემას, სიცოცხლითვე ვარდ-ყვავილით შემკობას და იმის ხელმოკლეობით შევიწროებულ ცხოვრების გასაუმჯობესებლათ სალიტერატურო დილის მოწყობას.

წავიდეთ, ყმაწვილებო იმ დილაზედ, პატივი ვცეთ, ჩვენის თანაგრძნობით გული მოულობთ და დავარწმუნოთ, რომ მის სიმღერას ჩვენც ბანს ვაძლევთ და იმის ნათესს გულში ვაყვავებთ.

ე.კ. გაბაშვილისა.

ჩიტი კვლავოდა.

ჩიტი კვენსოდა,
 კვლებოდა,
 უმწეოთ სული
 ხდებოდა,
 ჩიტი უღედო,
 უბედო,
 ქვეყანას ემღურებოდა!..

ულმობელია ქვეყანა,
 გულ ქვაა ადამიანი,
 მე მან უდროოდ მომტაცა
 სიცოცხლე მოკლე-დღიანი!..

რა დაგიშავე, სოფელო,
 რა ბოროტება გიყავი?

ჩემთვის დავქროდი, ვვალობდი
 ბუზ-კალიების მჭერავი!..

თავს დაგხაროდი ჭიკჭიკით,
 შენთვის სიამე მზათ იყო,

და ეს მომიძღვენ მაგივრათ,—

—მეც მომკალ, ჩემი დედიკოც!..

ჩიტი კვენსოდა,
 კვლებოდა,
 უმწეოთ სული
 ხდებოდა!..

ულმობელ ხელით
 დაჭრილი
 ქვეყანას ემღურებოდა!..

გელა.

როგორ ათამაშებს მზე აღდგომის ბატკანს.

(ვეფხვი უგვლავ მგონის აკაკის

სამარადისო ხსოვნას).

ისაც სოფლათ გვიცხოვრია, ყველას კარგათ გვახსოვს აღდგომის დღილას ცისკარი გათავდებოდა თუ არა: „ქრისტე აღდგაო“... გახარებული ულოცავდით ერთმანერთს, წითელ კვერცხს დაუკრავდით და მერე კი—აბა იარეთ, ბიჭებო და ამომავალ

მზეს უცქიროთ, **მზე როგორ ათამაშებს აღდგომის ბატკანსაო**. ამ დროს თუ დილაც უღრუბლო შეგვესწრო მართლაც რო დიდათ ვსიამოვნებდით მზის სააღდგომო სიხარულით...

ასტრანომებს (ვარსკვლავთ მრიცხველებს), როგორც სჩანს ყურადღება მიუქცევიათ და ძრიელ ცდილობენ მეცნიერულათ ახსნან თუ რა საბუთზეა აშენებული ხალხის ამ გვარი რწმენა.

ხალხური სიტყვიერების და შემეცნების შემკრები, ცნობილი ი. პ. სახაროვი ამბობს: „მე ვიცოდი, რომ ამ გვარი რწმენა ისლანდიის ხალხში არსებობს და მერე კი რუსეთშიაც აღმოვაჩინე ტულის გუბერნიაში“. მაგრამ თურმე რუსის ხალხი ამბობს: წმიდა აღდგომის დღეს **მზე თამაშობსო**, ხოლო ქართველი ხალხის თქმით კი **მზე აღდგომის ბატკანს ათამაშებს...**

პროფესორი ს. პ. გლაზენაპი ასე ახსნის ხალხის მიერ შემჩნეულს ამ მოვლენას: მარტში და აპრილში, გაზაფხულის პირზე, როდესაც დღითი-დღე სითბო მატულობს, მაშინ ამომავალი მზის სინათლის ბრწყინვალე სხივები უფრო ძრიელათ კრთებიან, იმსხვრევიან ჰაერში, დედა-მიწის ატმოსფეროში. ეს **რეფრექცია** (სხივთა მსხვრევა) იმიტო ძრიელდება, რომ ჰაერის სითბოს მზის სხივთა სითბოც ემატება ამოსვლის დროს.

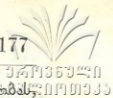
შემოდგომობით კი ეს პირობები სრულებით იცვლება — დღით
თი-დღე სიცივე მატულობს, მზის ამოსვლისას მის სწივეს
ჰაერი ცივი უხვდება და ამიტომაც ვეღარ გამჩნევთ იმ მოვლე-
ნას, რომელსაც ხალხი მზის თამაშს, თუ ცეკვას ეძახის. აღდგო-
მა ყოველთვის მარტში ან აპრილში მოდის და ხალხსაც ამ
სასიხარულო დღესთან დაუკავშირებია — მზეც ხარობს, მზეც
თამაშობს, ქრისტეს აღდგომა უხარიაო.

მაშ სჩანს ჰაერის მდგომარეობა, მისი ნაკადულის სითბო
და მოძრაობა მოგვაჩვენებს ხალხმე მზის მითომ და თამაშობას.
ვისაც ზღვაზე ხშირათ უმოგზაურია ის ადვილათ შეამჩნევდა,
რომ იქ მზე ყოველთვის მხიარულის თამაშით ამოდის, რაიცა
დამოკიდებულია ხალხმე იმავე მიზეზზე — ატმოსფერის (ჰაერის)
მდგომარეობაზე. მე თვითონ ერთხელ შევესწარ ამ დიდებულ
სანახაობას, როდესაც ორთქლით მავალი გემი ფეოდოსიიდან
დაიძრა გათენებისას.

საზოგადოთ მეცნიერები იმ აზრისანი არიან, რომ ამ გვა-
რი შემეცნება მარტოდღენ ხალხის ოცნებით, თუ ფანტაზიით
არ აიხსნება. ხალხს საუკუნობათა განმავლობაში დღეს-ხვა-
ლეობით შეუმჩნევია, რომ გაზაფხულზე უფრო მხიარულათ
ამოდის მზე, ვიდრე სხვა დროსაო: ხან გვეჩვენება, ხან დაიმა-
ლება, თითქოს კეკე — მალულობას თამაშობსო. ხან ვხედავთ
სულ ზემოდ და ზემოდ ამოვიდა, ხან-კი თითქოს სულ ქვე-
ვით და ქვევით იწევს, ხან გაიელავს, ფერადებით აინთება —
ბრწყინავს, პრიალებს ვარდის ფერათ, ცისფერათ, თეთრათ და
ზოგჯერაც ისე ძრეილათ, რომ ვერავისი თვალი ვერ უძლებს
მის ყურებას. (მე ერთხელ ვცადე, ამის მერე თოვლს დავხე-
დე და სულ ყვითლათ მეჩვენა).

იმავე ი. პ. სახაროვის თქმით, ტულის გუბერნიის ხალხს
პეტრე-პავლობის დღესაც ჩვეულებათ აქუსთ, მთელ ღამეს უთე-
ვენ სოფლის გარეთ სადმე გორაზე. უნთიათ ცეცხლი, ერთო-
ბიან არაკებით და დიდათ ალტაცებულნი უხვდებიან მზის
ამოსვლას და მის თამაშს...

ჩვენში არ გამიგონია და რუსი ხალხის თქმით კი თურმე
ხარებობა დღეს არა ფრინველი ბუდეს არ იშენებსო. აგრეთვე
ნათლილება ღამეს წყალი სხვაფრივათ ხმაურობსო, ხმაურობა
არ გამიგონია და ჩვენში ანდაზა კი სუფევს: „ერთი პირი ძი-

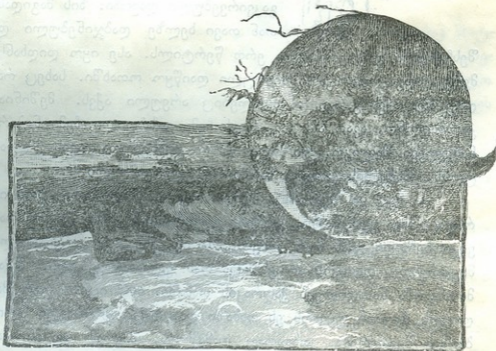

ლი წყალსაც მოუფაო“. ყოველივე ამ გვარ თქმულობას ხალხის შემეცნებას უეჭველია თავისი რამ საფუძველი აქვს.

დღეს მეცნიერები კი არ დაიცილებიან, არამედ იკვლევენ, ცდილობენ იპოვონ ის მიზეზი, რამაც გამოიწვია ხალხის ესა თუ ის რწმენა.

ჩვენი უკვდავი მგოსანი აკაკი ხალხის წიალში აღიზარდა. მისმა დიდ ბუნებამ, ძრიელმა ნიჭიერებამ ადრევე შეამჩნია რაოდენათ დიდებული საუნჯის პატრონებიც ვართ, რა დიდი განძიც იმარხება ქართველი ხალხის წიალში. ამიტომაც ისე ბეჯითათ გვიქადაგებდა სიცოცხლეშიაც და სიკვდილის დღესაც ანდრძით დაგვაფალა—ნუ დაჰკარგავთ ამ ბედნიერებას, ერის საგანძურს, ხალხის სიბრძნის ყოველივე დარგი შეაგროეთ, შეკრიბეთ, კარგათ შეინახეთო. ამ სალაროს დამკრძალავათ და გამგეთაც ჩვენი ეთნოგრაფიული საზოგადოება აირჩია, მას უანდერძა.

ილ. აღზაზიშვილი.

შალიკოს საიღუმლო

აღბატონო, ეს ჩვენი შალიკო ავით ხომ არ არის? წინეთ, როცა გიმნაზიიდან დაბრუნდებოდა, მაგის ცელქობას ბოლო არ ჰქონდა, სულ აიკლებდა აქაურობას, დას და ძმას მოსვენებას არ აძლევდა და მეც გაკირვებული მქონდა საქმე. ეხლა კი გაკვირვებული ვარ: როცა გიმნაზიიდან დაბრუნდება, სკამს სადილს თუ არა, ჩაიკეტება ოთახში და ზის იქ. გუშინ შევიჭვრიტე მის ოთახში და გაკვირვებული დავრჩი: ზის მაგიდასთან თავი ხელზე დაბჯინებული და

შესჩერებია გაშტერებული ერთ წერტილს. ასე იყო დიდხანს. მერე ადგა და ჩქარი სიარული დაიწყო ოთახში. სახეც რაღაც არა აქვს კარგი და თვალებიც არეული აქვს. მეშინია, ქალბატონო, ავით არ გავვიხდეს ჩემი გაზრდილი, ჩემი ნაჭირნახულევი შალიკო. ტირილის ხმით ეუბნებოდა თავის ქალბატონს, მხატვრის ცოლს, ხანში შესული გამძელი.

— მეც კი შევნიშნე, ჩემო სოფიო, შალიკოს, რომ ის რაღაც სხვა გუნებაზეა. გუშინ, გიმნაზიიდან რომ დაბრუნდა, ვეკითხებოდი გიმნაზიის ამბებს და ის ისე გამოშტერებული მიყურებდა, თითქოს არ ესმოდა რას ველაპარაკებოდი. მამამ მოინდომა ნასადილევის ჰადრაკის თამაში. ხომ იცი, რომ შალიკოს ძალიან უყვარს ეს თამაში და, რაც თოთხმეტი წლის ბავშვს შეეფერება, კარგათაც თამაშობს, მაგრამ გუშინ მან უარი უთხრა მამას და თავის ოთახში შევიდა. მე მაშინვე გამიკვირდა. წავყევი ოთახში, თავი გაუუსინჯე, სიცხე ხომ არა აქვს თქო, მაგრამ არც სიცხე ჰქონდა და არც არაფრის ტკივილს უჩიოდა და მეც დავმშვიდდი.

— არა, ქალბატონო, უთუოთ ავით არის, არ შეიძლება, რომ ჩვენი ცელქი შალიკო ასე ჩაყუჩებული იყოს, თუ ავით არ არის.

დედა და გამდელი დიდხანს იყვენ ჩაფიქრებულნი და ბოლოს გადასწყვიტეს დაუკვირდენ შალიკოს და გამოიძიონ, რა არის მიზეზი მისი ასეთი მდგომარეობისა.

სადილის დროს შალიკოც დაბრუნდა. იმან საჩქაროთ დააწყო მაგიდაზე წიგნები, გაიხადა პალტო, თავის ოთახში შევიდა და კარები ჩაიკეტა. სადილისთვის როცა გამოვიდა, დედამ შენიშნა, რომ მას ნამტირალევი თვალები ჰქონდა და ამან მეტათ შეაშინა.

— რა დაგემაართა, შალიკო? ცუდი ნიშანი ხომ არ მიგვიღია, ან მასწავლებელი ხომ არ გაგწყრომი? ჰკითხა მან.

— არა, დედა. მასწავლებელი რათ გამიწყობოდა, როცა კარგათ ვსწავლობ.

— მაშ რათ ხარ ასე ცუდ გუნებაზე?

— შალიკო ჩუმათ იყო.

მამა თვალს არ აშორებდა შალიკოს და როგორც მხატვარმა, რომელმაც კარგათ იცის ადამიანის გრძნობების სახეზე ამოკითხვა, შენიშნა, რომ შალიკოს რაღაც საიდუმლო აქვს, რომელიც მას აწუხებს და თქმა კი არ უნდა, და ცოლს თვალით ანიშნა თავი დაენებებია.

მთელი ნასადილევი შალიკომ ისევ ისე კარ ჩაკეტილი გაატარა თავის ოთახში და მეორე დღეს ჩვეულებრივ წავიდა გიმნაზიაში.

დედ მამამ მოილაპარაკეს და გადასწყვიტეს, რომ მამა წავა გიმნაზიაში და დაეკითხება შალიკოს ამბავს დირექტორს და მასწავლებლებს და შეიტყობს იქ ხომ არაფერი შემთხვევია შალიკოს.

მამამ გიმნაზიიდან ამბავი მოიტანა, რომ იქ მეტათ კმყოფილნი არიან შალიკოსი. მითხრესო, რომ ის ნიჭიერი და მოცადინე ყმაწვილია. თუმცა ცელქი კი არის, მაგრამ ცელქობა მას არ უშლის სწავლას და მეცადინეობასო. ამ ბოლო დროს კი მასწავლებლებსაც შეუნიშნავთ, რომ შალიკო რაღაც დაფანტულია და ისე ყურადღებით აღარ არის ვაკვეთილებზე.

როგორც წინათ. შესვენების დროსაც აღარ ცელქობს და მუდამ ჩაფიქრებული დაიარება მარტოთ მარტო.

ამან უფრო ჩააფიქრა დედ-მამა.

მამა შევიდა შალიკოს ოთახში. დედაც თან გაჰყვა. იქ ყურადღებით დაათვალიერეს ყველაფერი, მაგრამ ვერა ნახეს ისეთი, რომ გამოერკვიათ მიზეზი მისი გამოცვლისა. ბოლოს გააღეს მაგიდის უჯრა, სადაც იმას სხვა და სხვა თავისი ნახატები ეწყო. დაკვირვებით გადაათვალიერა მამამ სურათები და ნახა, რომ ერთი და იგივე სურათი, ზოგი დიდი და ზოგი პატარა, ოცჯერ მაინც იყო დახატული. ყველა ეს სურათები ამოაწყო და გულ-და-გულ, დაკვირვებით, დაათვალიერა. სურათებზე იყო გამოხატული ორი მოხუცი ქართველის თავი. ერთს თავზე ედგა დაფნის გვირგვინი და მეორეს—ეკლის. მათ თავზე დადგომოდა ქალი და ერთი ხელი ერთისთვის დაედო და მეორე მეორესათვის. სურათები თოთხმეტი წლის ბავშვისათვის კარგი დახატული იყო, მაგრამ, რასაკვირველია, მხატვრის მოთხოვნილებას ვერ აკმაყოფილებდა.

— აი მიზეზი ჩვენი შალიკოს სულის მდგომარეობისა! — თქვა მამამ. — იმას განუზრახავს დაეხატა აკაკი და ილია, — პირველი დაფნის გვირგვინით და მეორე კი — ეკლის. აკაკი შეუშკია დაფნის გვირგვინით, რადგანაც საქართველოში მას მხოლოდ მადლობა და სიყვარული უნახავს და ილია კი ეკლის, როგორც ქრისტეს ხატავენ, რადგანაც ილია თავისისავე ქვეყანაში ძალით, ნაწამებათ არის მკვდარი. ზედ დადგომია მადრიელი საქართველო და ლოცავს ორივეს. მშვენიერი იდეაა. მაგრამ, რასაკვირველია, ჯერ შალიკოს არ ძალუძს ამ იდეის მხატვრულათ განხორციელება, ეს აწუხებს და სტანჯავს მას. როგორც მხატვარმა, მე კარგათ ვიცი, რა ტანჯავა, როცა სურათი თვალ წინ იდეალურათ ღიდგია და ტილოზე კი ვერ გადაიღებ მას. აი რამდენი შრომა, რამდენი მეცადინეობა დაუხარჯავს, რომ თავისი სურვილი აესრულებია, მაგრამ ვერ მოუხერხებია. — ყველა ეს სურათები თავის ალაგას ჩავალაგოთ და ისე დავიჭიროთ თავი, ვითომ ჩვენ არაფერი ვიცით. რასაკვირველია, ჯერ ჩვენი შალიკო ამ დიდებულ იდეას ვერ გამოხატავს ტილოზე. მე თვითონ დავხატავ ამ სურათს ისე, როგორც მან განიზრახა და ვაჩუქებ მას,

თანაც ავუხსნი, რომ ჯერ მას არ ძალუძს ასეთი დიდებული სურათის დახატვა, მაგრამ მას ისეთი ხატვის ნიჭი აქვს, რომ დარწმუნებული ვარ, როდისმე გამოჩენილი მხატვარი იქნება. ეხლანდელი მისი სულიერი მდგომარეობაც მას ამტკიცებს.

შალიკოს მიანებეს თავი. ერთი კვირის განმავლობაში მამა მუშაობდა თავის სამხატვრო ოთახში, რომლის კარი ჩაკეტილი ჰქონდა, რომ შალიკოს უდროოთ არა შეეტყო რა. ბოლოს, კვირა დღეს, როცა შალიკო თავის ოთახში კარ-ჩაკეტილი იყო, მამამ მიურაკუნა კარებზე და გამოუძახა ოთახიდან. შალიკო დაფანტული, ნამძინარევესავით გამოვიდა. მამამ მოჰკიდა ხელი და თავის ოთახში წაიყვანა. იქ მოლბერტზე იდგა დიდი სურათი, რომელსაც ტილო ჰქონდა ჩამოფარებული. მამამ ერთი ხელი თავის ვაჟს მოხვია და მიიყვანა მოლბერტთან, მეორე ხელით კი ტილო ჩამოხადა სურათს. შალიკომ ერთი შეჰკივლა და გაშტერებული, თვალეზ-გაფართოებული, უძრავათ შეაშტერდა სურათს. სურათზე იყო გამოხატული ორი ჩვენი დიდებული მგოსანი—აკაკი და ილია. ერთი დაფნის და მეორე ეკლის გვირგვინით. ზეიდან დადგომოდა მშვენიერი ქალი და ხელები ორივეს თავზე დაედო, თვალეზი კი ზეცას აღებურა, თითქოს ღოცებდა. სურათი მშვენიერება იყო. დიდხანს იდგა შალიკო უძრავათ, დიდხანს უყურებდა სურათს და ბოლოს ორივე თვალეზიდან ნაკადულივით ცრემლები წამოსკდა. მოეხვია მამას კისერზე და ათრთოლებული ხმით უთხრა: „მამა, ჩემო საყვარელო მამა! გზადლომ, რომ გამოხატე ის, რაც მე გულში მქონდა, მაგრამ ვერ შევსძლე განხორციელება. რა ბედნიერი ხარ, მამა, რომ ასეთი ნიჭი მოგცა ღმერთმა!“

მამა და შვილი დიდხანს ისხდნენ ხელ გადახვეულნი. დიდხანს ესაუბრებოდა მამა შვილს და ბოლოს, როცა შალიკო ოთახიდან გამოვიდა გულზე სურათ მიხუტებული, მას ლოყები დაწითლებოდა და გაბედულათ და მხიარულათ უბრწყინავდა თვალეზი.

ამ დღიდან შალიკომ უფრო გულ და გულ დაიწყოსწავლა. მამაც აძლევდა მას მხატვრობის გაკვეთილებს და მეტათკმაყოფილი იყო თავისი ვაჟის ნიჭით და ბეჯითობით.

მომოკლიური ზრუნვა სხოველთა შორის

შთამოების გასაძლიერებლათ.

ტრისაგან კვერცხების დაცვა და შეილე-
ბის აღზრდა სხოველთა შორის შეადგენს
უძლიერეს საჭიროებას არსებობისთვის.
ბრძოლის დროს. მაგრამ ის საშუალებანი,
რომლებსაც ხმარობს სხოველი მრავა-
ლია, თვით დაახლოვებულ ნათესაეთა შორისაც არის სხვა და
სხვა საშუალებები. ამიტომ ჩვენ არ შეგვიძლიან ვიქონიოთ
საერთო შეხედულობა თუ რა ზომებს ხმარობენ სხოველები
თავის შთამოების გასაძლიერებლათ.

პირველათ უნდა აღვნიშნოთ, რომ ის იდუმალი წინა-
გრძნობა, რომლის შემწეობით სხოველი ზრუნავს თავის შთა-
მომავლობისათვის ერთ ნაირათ არ ვითარდება ყველა სხოვე-
ლებში. ვერ ვიტყვი, რომ უმაღლეს საფეხურზე მდგარ სხო-
ველს უფრო განვითარებული აქვს ბუნებითი მიდრეკილება.
მაგალითად არიან ისეთი დიდი თევზები, რომელნიც სრულე-
ბით არ ფიქრობენ თავის შთამომავლობის გაძლიერებაზე.
დაპყრიან ქვირითს და ამითი თავდება მათი მშობლიური და-
ნიშნულება. რა მოვლის მათ შეილებს ამაზე მშობელი სრუ-
ლებით არა სწუხს; არც კვერცხებს სდებენ დაფარულ ადგილ-
ზე. მაგრამ ეს მოვლენა მათ ცხოვრებაში იმითი აიხსნება, რომ
მეტათ ბევრს კვერცხებს სდებენ. მაგალითად, დიდი ზუთხი წე-
ლიწადში სდებს სამ მილიონ კვერცხს. როგორ უნდა იზრუ-
ნოს ამოდენა შეილისათვის? ამათგან ძალიან ცოტა იჩეკება,
რადგან ილუბებიან აუარებელი მტრებისაგან, რომლის საზრ-
დოს თითქმის მხოლოთ ეს კვერცხები შეადგენენ.

სულ წინააღმდეგს ვხედავთ მრავალ სხვა სხოველთა შო-
რის, რომლებიც ყოველ ღონეს ხმარობენ, რომ დაიცვან
მტრისაგან თავისი შთამომავლობა.

ბევრი ისეთი ცხოველია, რომ კვერცხების დადების შემდეგ მაშინვე კვდება. მათ არ შეუძლიათ განაგრძონ ზრუნვა შვილებზე, მაგრამ ესენი თავის ზრუნვას შვილების გამოჩეკამდის იჩენენ, — არჩევენ მოხერხებულ ადგილს კვერცხებისათვის, დაფარულს და მასთანვე იმისთანას, რომ მათი უსუსური შთამომავლობა უზრუნველ ყოფილი იყოს გამოჩეკისთანავე. ამ გვარ საშუალებას მიმართვენ მრავალ გვარი მწერები: მაგალ. აუარებელი პეპელები კვერცხებს სდებენ იმისთანა ხის ფურცლებზე, რომლითაც საზრდოობენ იმ კვერცხებიდან გამოჩეკილი მატლები. აბრეშუმის პეპელა, ბოსტნის პეპელა, კრიჭინები და მრავალი მათი გვარი მწერები თავდაპირველათ ცხოვრობენ წყალში და წყალზე, ამისათვის ესენი სდებენ კვერცხებს წყლის აუზებში, ჩაეშვებიან აუზის ძირში, იქ ლერწმის ან ქვის ქვეშ მალავენ კვერცხებს, თუმცა ასეთი სიფრთხილე დედას ძვირათ უჯდება, ხშირათ იხრჩობა წყალში. ზოგიერთი კრიჭინას მონათესავე მწერები — დედალ-მამალი — სახიფათო გზას დაადგებიან (ეს აიხსნება იმითი, რომ მამალი ამხნეებს თავის ამხანაგს და თითონაც არ იზოგავს თავს) ესენი ჩაეშვებიან წყალში თითქმის 2—3 საყენის სიღრმეში.

რა ძალაა ისეთი ძალა, რომელიც აგრძნობინებს ცხოველს, რომ ის ადგილი, სადაც თვითონ ცხოვრობს, გამოსადევი არ იქნება მისი შთამომავლობისთვის; ეს არის ერთი ურიცხვ სასწაულთაგანი ცხოველების სულიერ ცხოვრებაში ჯერ ადამიანისაგან გამოურკვეველი. ის რომ ვიფიქროთ, რომ ცხოველს ახსოვს პირობები, რომელშიაც ცხოვრობდა თავის სიცოცხლის დასაწყისში, ეს შეუძლებელია. მაშინ ხომ ცხოველის ქუთავონება უმაღლეს საფეხურზე უნდა დაეყენოთ. ძრიელ ძნელი გამოსაცნობია ზოგიერთი მწერების საქციელი, რომლებიც საზრდოობენ ყვავილების თაფლით, თავის კვერცხებს კი ქობებში და ქუქუციან ორმოებში სდებენ.

ბევრი ხერხემლიანი ცხოველები არჩევენ შვილებისათვის საიმედო ბინას. მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ ტბის კუ. გაზაფხულზე დედალი კუ გამოდის წყლიდან, თხრის თავის ღონიერი კუდით ღრმა ორმოს და ფრთხილათ სდებს იქ კვერცხებს, შემდეგ სახურავით ორმოს ხურავს თითქმის ნიადაგის

ფეხობე...
 ფეხობე...
 ფეხობე...

პირამდე ასწორებს, ტკეპნის და ამით ათავებს თავის ზრუნვას.

ამ გვარათვე ზრუნავენ მრავალი ქვეწარმავალნი თავის შთამომავლობისთვის.

ადგილის არჩევა კვერცხებისათვის ხან და ხან ძრიელ საგულისხმოა, ზოგი თავის კვერცხებს სდებს ქიანქველების ორმოებში, ტერმიტების შენობებში. რისთვის ჩადის ამას ცხოველი? იმისთვის, რომ ორმოებში თბილა და ხელს უწყობს თავის ღროზე კვერცხების გამოჩეკას. ამ შემთხვევაში საკვირველი ის არის, რომ მტაცებელი ტერმიტი და ქიანქველა სულგრძელობას იჩენს და არავითარ ვნებას არ აყენებს მათთან შეხიზნულ ცხოველებს.

ერთი ფრინველია, ეგრეთ წოდებული მაღალ ფეხებიანი ქათამი, ის იკეთებს ახირებულ ბუდეს: აგროვებს მიწას დიდ გროვათ, თხრის შიგ ორმოს და სდებს კვერცხს, ორმოს აფარებს მცენარეების ფოთლებს, ტოტებს და აგრე სტოვებს. თვითონ არ ჯდება კვერცხებზე. მერე რა ხდება ორმოში? ეს მცენარეები უშვებენ სითბოს, კვერცხები თბებიან და ასე იჩეკება ფრინველი. ორმოებს ჰაერის შესასვლელი პატარა სარკმელი აქვს გვერდზე დატოვებული. ზოგიერთი ამ ფრინველთაგანი სარგებლობს ცეცხლის მფრქვეველი მთების მოქმედებით, კვერცხებს სდებენ პირდაპირ თბილ ნაცარში, იმ ნაცარში, რომელიც ამოდის ცეცხლ-მფრქვეველ მთიდან.

სულ სხვანაირ მზრუნველობას იჩენს მეორე ფრინველი მარტო-რქათ წოდებული. ამ ფრინველის დედალი სდებს კვერცხს ბებერი ხის ფულუროში, შემდეგ აჯდება, მაგრამ არა ჩვეულებრივად, როგორც სხვა ფრინველი; ის თითქმის იმარხება თავის განავალში, განავალი შემოეწებება ირგვლივ, მხოლოდ თავიღა უჩანს ამ უცნაურ მოამაგე დედას. იქნება იკითხოთ რათ ჩადის ამას ეს ახირებული ფრინველი? აშკარაა რომ ის თავის თავს არ ენდობა, ეშინია უღროვო დროს არ ადგეს და კვერცხები არ გააფუქოს და ამისათვის არ ღდება არც საქმელისათვის. მას ასაზრდოებს მამალი — მოაქვს საქმელი და უდებს პირში თავის ტყვე-ამხანაგს.

დაუბრუნდეთ ისევ მწერებს. ამათი კვერცხების დება ხშირათ ძრიელ რთულია. არის ისეთი ვრანაირი მწერი, გრძელ

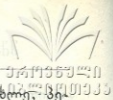
ცხვირათ წოდებული, რომელიც თავის კვერცხებს სდებს ფოთლებში: თავის გრძელი ხორთუმით მწერი ფოთოლს გვერდზე გახვრეტს, შემდეგ მეტათ ოსტატურათ ფეხებით ფოთლებს ახვევს ძაბრის მსგავსათ, ამ ძაბრში ათავსებს მწერი კვერცხებს, შემდეგ აწებებს ძაბრის ბოლოებს ერთმანეთს, გადაახაის ზედ თავის წებოიან სითხეს, ამგვარათ ის ბეჭდავს ყუთს, შემდეგ მწერი გადაღრღნის ფოთლის უმთავრესს ძარღვს და სტოვეებს ეგრე. გამოჩეკილ მატლებს დაუხვდება გამხმარი ფოთოლი, რომლითაც ის იკვებება.

ყველასგან ცნობილი უშნო მწერი, ხარაბუზა, აგუნდავებს ნაკელს მოზრდილ გუნდებათ და აგორებს ქვიშიან ადგილზე, მერე ჩაფლავს ქვიშაში. რათ უნდა მწერს ეს გუნდები? ზოგიერთს ინახავს საკვებათ, ზოგს კი გახვრეტს, შეძვრება და დასდებს შიგ კვერცხებს, ზოგი მწერი ხვრეტს მცენარის კანს, ან ფოთოლს, სდებს იქ კვერცხებს, როდესაც ეს ადგილები მაგრდებიან, კაქდებიან, მაშინ ამ ამობურცულ ადგილებში მატლები იჩეკება, მათ ბლომათ დაუხვდებათ საქმელი—დამზადებული წვენი მცენარისა და მასთან ჩინებული ბინაც დაცუმი მტრის თვალისაგან.

შესანიშნავ მზრუნველობას იჩენენ შვილებისადმი ზოგიერთი კრაზანები, ესენი ცხოვრობენ მიწაში და სანამ კვერცხების დებას შეუდგებოდნენ, თავდაპირველათ მომავალ შვილებს უმზადებენ საზრდოს. იჭერენ მრავალ მატლებს, ქია-ლუებს, ობობებს, ამ საცოდავებს ამახინჯებენ და ავსებენ ამ ტყვეებით თავის საცხოვრებელ ბინებს, შემდეგ სდებენ კვერცხებს, იჩეკება იქედან მატლები, რომლებსაც ბლომათ დაუხვდებათ ხოლმე ცოცხალი საქმელი.

უფრო მეტ სიმზეცეს იჩენს შვილებისათვის ზრუნვის დროს ერთ გვარი კოლოს მონათესავე მწერი, რომელიც ულმობელი მტერია ზოგიერთი მატლისა. ეს კოლო სდებს კვერცხებს ზოგიერთ მატლის კანში: ცოცხალ მატლს დააჯდება კისერზე, გახვრეტს კანს და ჩადებს შიგ კვერცხებს.

თბილათ არიან მოთავსებული კვერცხები, თავის დროზე იჩეკებიან და უბედური დღე უდგება მატლს, რომელიც გამხდარა ცოცხალ ბუდეთ. ახლათ გამოჩეკილი მატლები შეესევიათ და სწოვეს ქიის შიგნეულს. დიდ ხანს არ ჩერდება ეს უბედური, კიდევ განაგრძობს საზრდოობას და აწვდის თავის მტარვალებს საზრდოს. დახედეთ რომ ბოჟათაც კი იქცე-

ვა საბრალო მატლი, მაგრამ აქ თავდება მისი სიცოცხლე. შეპელა აღარ გამოდის ბოჟიდან, პებელას მაგივრათ იქიდან გამოდიან ის მწერები, რომლის მსგავსმა დასდო კვერცხები მატლის კანში.

ზოგიერთი ცხოველი თავის შვილებს ატარებს თავის ტანზე, ან ტანში. შესანიშნავ ზრუნვას იჩენს ზოგიერთი თევზი თავის შთამომავლობის დასაცველათ. არის ერთი ჯიშის თევზი „ზღვის ცხენათ“ წოდებული, დედალი სულ არა ზრუნავს შთამომავლობისათვის, მამალი კი ატარებს დედლის კვერცხებს თავის ტყავის ჩანთაში, რომელიც მას მუცელზე აკრავს, როცა კვერცხებიდან გამოიჩეკებიან თევზები, შემდეგ სტოვებენ თავის ბუდეს და მიდიან ზღვაში. ძვირათ შეხვდებით თევზებს შორის, რომ დედა ზრუნავდეს შთამომავლობისთვის, არის კი ერთნაირი ლოქო, როცა დრო უდგება კვერცხების დადების, მუცლის კანი აევსება სისხლით, დედალი ყრის ქვირითს და წეება მახედ, წევს იმდენს ხანს, სანამ კვერცხები არ მიეწეებებიან მუცლის კანს, ამ გვართ მიწებებული კვერცხები თითქო უერთდებიან თევზის სხეულს, კვერცხებში მუცლის კანიდან შედიან სისხლის მილები, და ასაზროვებენ ნასახს.

მეორე ჯიშის მამალი ლოქო დედლის დადებულ კვერცხებს იყრის პირში, მოათავსებს ლაყუჩებში, იქ თბილათ არიან კვერცხები და კიდევ იჩეკებიან თევზები. ამ გვართვე იქცევა ერთგვარი ბაყაყი, რომელიც აღმოაჩინა მეცნიერმა დარვინმა.

მამალი ბაყაყი ახლათ დადებულ კვერცხებს ჩაიყრის პირში, იქიდან გადააქვს ყელის ბუშტში, აქ იჩეკებიან პატარა თავკომბალები და უდარდელათ გრძნობენ თავს.

ერთ ნაირი გომბეშო სხვანაირათ მოქმედობს: აქ მამალს დედალი წაუსვამს ზურგზე წებოიან სითხეში მოთავსებულ კვერცხებს, ეს სითხე ისე მოქმედობს, როგორც „ცოფის ჭია“. აებერება ზურგის ტყავი და კვერცხები ისე ჩაჯდებიან, როგორც ბუდეებში. მამალი ასე ატარებს, სანამ არ გამოიჩეკებიან თავკომბალები.

ბოლოს უნდა მოვიხსენოთ თუ როგორ მზრუნველობას ეწევა თავის შთამომავლობის დასაცველათ ერთი პატარა ხის ბაყაყი. როცა დაუდგებათ კვერცხების დაყრის დრო, დედა ბაყაყები წყალში აკეთებენ პატარა წრეს, ირგვლივ მიწისა ა

ტირის ფოთლების მოაჯირებს უკეთებენ. ეს მრგვალი მოცურავე წრები წარმოადგენენ პატარ-პატარა ტბებს, სადაც ბაყაყები ჰყრიან ქვირითს, ამ შემოზღუდულ ტბებში იჩეკებიან თავკომბალები; ესენი დაკული არიან წყლის პატარა მხეცებისაგან, მშობლები მუდამ დარაჯობენ მათ, მოაჯირი ჩინებულათ იფარავს კვერცხებს სხვა და სხვა წყლის მტაცებელი მწერებისაგან.

მრავალ სხვა და სხვა ზომებს ხმარობენ ცხოველები, ყველას დასახელება თითქმის შეუძლებელია, აქ მოყვანილია მხოლოდ რამდენიმე უფრო შესანიშნავი ზომები ცხოველების მიერ შთამომავლობის დაცვისა. ეს რამდენიმე მაგალითიცსაკმაოა, რომ გაიგოთ ცოტათ თუ ბევრათ რა მნიშვნელოვანია ცხოველების ზრუნვა შვილებზე თავის გვარის დასაცველათ და შთამომავლობის გასაძლიერებლათ.

იტა ნაკაშიძე.

ო ს მ ა ლ ე თ ი

და მისი შინაური ცხოვრება.

მ ბაზარშივეა სადალაქოები, სახაშეები, აქვე სახელოსნოებია. აგერ ფესების მკერავი აუთოებს ფესს სპილენძის კალაპოტზედ. ფესის პატრონიც იქვე წამოწოლილა, ეწევა თამბაქოს და ელის თავის ფესს. იქვეა მეწუღე, ის მოკლე და მკრელი დანით სჭრის ტყავს. სულ ახლო ხედავთ სახაშეს. შემწვარი ცხვრის ქონის და სხვა და სხვა საქმელების სუნი მოდებულია მთელს ქუჩაში. პაწია ანგურებზედ მზადდება აქაური ტკბილეულობა. რკინის მაყალზედ ტრიალებს შამფური, შამფურზე აგებულია ცხვრის ხორცის ნაჭრები. ხორცი მოაქვთ პირდაპირ შამფურით, მერე ჩამოიღებენ მას შამფურიდგან. აქვე იშოვით ფლავს—ეს არის ოსმალოს საყვარელი საქმელი. აქვეა კიდევ შემწვარი თევზი, მაწონი. მაგიდას გადასაფარი, ხელის საწმენდი ტილოები არა აქვთ, არც დანები და ჩანგლები. ვერც ნახავთ ღვინოს, არაყს, ლუღს. ამის მაგივრათ შეგიძლიათ მოითხოვოთ ყავა. საქმელს და ყავას მოგართმევენ პატარა რგვალ მაგიდებზედ. ევროპიელს პირველ დანახვაზე უკვირს, როგორ შეუძლია უდანაჩანგლოთ სადილობა ოსმალოს; მოგიტანებენ მაგალითათ დიდ გაქვართლოლ ტაფას, ამ ტაფაზედ მსუქან ყვითელ წვენიში დაცურავს ხუთი ექვსი კვერცი, გვერდით დალაგებულია ლავაშები. როგორ უნდა შესჯამო ეს საქმელი უჩანგლოთ, უდანოთ, უკოვზოთ?

ოსმალო ახერხებს ამას. თხელი ლავაში ჩანგლის, დანის და კოვზის მაგივრობას უწევს.

სახაშეები, დუქნები, საყავეები სულ უბრალოთ არის მოწყობილი. ბაზარშიაც დუქნები ხისაა და სულ სადათ არის მოწყობილი. დუქნის წინა ნაწილი წარმოადგენს დახლს, ეს დახლი მაგიდის მაგივრობას უწევს პატრონს. იგი გვერდით უზის ფეხ-მოკეცილი და ზანტათ თვალს ადევნებს გამვლელ-გამომვლელს.

საეაქრო საგნები გროვათ ჰყრია დუქნის რომელიმე კუთხეში.

აქ არის ადგილობრივი ნაწარმოებიც; აბრეშუმის ტანისამოსი, მოქარგული ნაქრები, კურკელი; აქვე ნახავთ ევროპიელ ნაწარმოებსაც, რომელიც ფერადობით ჰბაძავენ აქაურს.

აღმოსავლეთის ქვეყნების ჩვეულებაა, რომ თვითელ ნაწარმოებს ჰქონდეს ბაზარში განსაკუთრებული ადგილი. აი ბიტაიდან ი. ი. ტანისამოსის ბაზარი; აგერ მალმაიდან — სადაც შინაური ცხოველები იყიდება; ატაიდან — განსაკუთრებით ცხენებს ჰყიდიან აქ; შეშის ბაზარი — პალიატაიდან; ვაქრობა ამ ბაზრებში სწარმოებს დანიშნულ დღეებში.

ნავთ სადგურებში უმეტესათ ეს დუქნები ბერძნების და სომხების ხელშია, იშვიათათ თუ ვაქრობენ ურიები. მაგრამ თუ ანატოლიისაკენ გაემგზავრებით — იქეთკენ ბევრს მოვაქრე ოსმალოს შეხვდებით. სახელოსნოებიც ამათ ხელშია. და მართალიც უნდა ვსაქვით ქრისტიანებზედ ბევრათ პატიოსნები და სინიდისიერები არიან. მაშინვე გაარჩევთ ოსმალოს მოვაქრეს სხვებისაგან. ბერძნის დუქნებთან ყვირილია, ლანძღვა-გინება, მყიდველების შებატიყება, ძალათ შეთრევა დუქანში. ოსმალოს დუქანთან კი სიჩუმეა. შედით ოსმალოს დუქანში. იგი გადაგაელებს თვალს, დინჯათ ადგება და უსიტყვოთ მოგაწოდებსთ, რასაც მოითხოვთ. თუ ვაქრობას დაიწყებთ, ის მოგშორდებათ და დაჯდება თავის ადგილას და მხოლოთ ერთს სიტყვას გეტყვისთ, რაც ნიშნავს — ვაქრობა მეტიაო. თუ ერთხელ გეტყვისთ ფასს, მას ძნელათ შესცვლის; ეს მხოლოთ ნამდვილ ოსმალოებს ეხება. იქ სადაც ხშირია უცხო ქვეყნის მოგზაურები, რომელნიც ფულს უზოგველათ ფლანგავენ, იქ ოსმალოებიც მიეჩვიენ ვაქრობას და ეშმაკობას.

სალამოს, როდესაც მინარეთიდან მოისმის მუეზინის ლოცვა, ბაზარი ცარიელდება. მალე ბნელდება. ბინდი სულ მოკლეა.

იხურება ღუქნების დარაბები; ვაქრები ალაგებენ წივთებს დიდ სკივრებში; დაბნელდა, ყველა მიიჩქარის სახლისაკენ; ისმის ღამის დარაჯის ბეკდაყის ჯოხის რაკუნის ქვა-ფენილზედ.

ოსმალოს ანგარიშით მზე ჩადის სრულ 12 საათზე. და ამ წუთიდან იწყება დღე და ღამე—რომელიც შესდგება ორჯერ თორმეტ საათიდან. ნამდვილათ კი მზის ჩასვლის დრო ყოველ დღე იცვლება და ამიტომაც იცვლება საათის თვლაც. ჩვენი საათი ყოველ დღე შესასწორებელია, რადგანაც მზე ყოველთვის ერთ და იმავე დროს არ ჩადის. ოსმალოს ყოველისფერი მზის ჩასვლაზე და ამოსვლაზე აქვს დამოკიდებული: მზეზე გამოთვლის მუშაობას, ლოცვის და სადილობის დროს. ოსმალეთში, სადაც მუდამ ანათებს მზე და უხვ სითბოს უგზავნის დედა-მიწას, ეს ადვილი საქმეა. დაბა-სოფლებში მზის ჩასვლისთან სიცოცხლეს მიყუჩდება, ყველაფერი წყნარდება: ღუქნებს ხურავენ, ყველა მიეცემა ღრმა ძილს გათენებამდის.

ა. ფ — ახი.

სსგა და სსგა ამბები.

აღდგომის მილოცვა

(რაქაში გაგონილი. ჩაწერილი სოფ. ბეთლევში მ. ქელბაქიანისაგან)

რისტე აღდგა გვიხაროდეს,
მადლი მახარობელსაო!
— რომელსა და რომელსაო,
რომელს მახარობელსაო?
— ჩვენსა მახარობელსაო.
გაიხაროს ყოველმა სულმა,
ყოველმა სულმა, სულიერმა:
ჩიტმა, გვრიტმა და შროშანმა,
ტყემ მინდორმა და ფურცელმა
სუყველამ გაიხაროსო.

შ ა შ ვ ი

ოიცა, ჩემო დაიავ!
ნუ ამარიდებ სმენასა,
შენ ჩემი აზრი რა იცი,
რომ არ ვაყენებ ენასა?

* * *
ჩემ სტვენაზედა იქნება,
მოფრინდენ ამხანაგები.
იმათ გადავცე როგორმე,
დამწვარი გულის ნადები.

* * *
არ შეუშინდენ პატრონსა,
გამიღონ ციხის კარები,
მაშინ კი მხიარულათა
ტყისაკენ გავეჩქარები.

მ. ლელაშვილი.

ჭრისტიანე თქმულება

რისტეს აღდგომა ყველაზე ადრე ჭიკაძელებმა გაიგეს. ჭიკაძელებმა თხუნელებს შეატყობინეს, თხუნელებმა მინდვრის თავგებს, თავგები ხომ ხშირათ გამოდიან სოროებიდან. ამით კიდევ კურდღლებს და ზაზუნებს უთხრეს და ასე მოედო ეს ამბავი მთელ მხეცების სამეფოს.

მხეცები ხომ ჩვენსავით არ ელაპარაკებიან ერთმანერთს. ისინი რალაც სხვანაირათ და სწრაფათ გადასცემენ ერთი მეორეს და ჩვენ ტელეგრაფზე სწრაფათ იგებენ ყველაფერს.

ასე ქრისტეს აღდგომაც მალე გაიგეს და ალაპარაკდნენ, ყველას უკვირდათ ეს უცნაური ამბავი, მაგრამ როცა გაიგეს, რომ ქრისტეს შემდეგ, ყველა ადამიანიც მკვდრეთით აღსდგებაო, ძალიან დაღონდნენ და ეწყინათ, თუ კი ადამიანი აღსდგება, ჩვენ, ცხოველები, რალა ვართო!

დაიწყეს ცხოველებმა ჯგუფ-ჯგუფათ შეგროვება და ამის თაობაზე სჯა-ბაასი, უფრო აღდგომა ღამეს შეიკრიბებოდნენ ხოლმე.

ბევრი ილაპარაკეს, მაგრამ მანც ვერ მიხვდნენ თუ ადამიანი რათა დგას იმათზე მაღლა და თავისი დარდი—ნაღველი შესჩივლეს ანგელოზს. მან პასუხათ უბრძანა: ვინც კეთილი იქნება—ადამიანი თუ ცხოველი—ყოველთვის მკვდრეთით აღსდგება.

ვინ არის ჩიტზე მარდი?

ადამიანმა თავისი გამოგონილი ჰაერობლიანით აჯობა ყველაზე მარდ ფრინველს. ყუავი საათში მიფრინავს 140 ვერსტს, გარეული იხვი ტოლფეოცი ყველაზე მარდი ფრინველია 280 ვერსტს მიფრინავს. ჰაერობლიანი კი ასწრებს ყველას. ფრინველები ჩამოეცდებიან ხოლმე ამით.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1915 ГОДЪ

на ежедневную газету

„КАВКАЗСКОЕ СЛОВО“

Адресъ редакціи и конторы: Тифлисъ, Бярятинская, 6.

Подписная цѣна на газету:

для город. подписчиковъ	для иногороднихъ
на 1 годъ . . . 7 р. — к.	8 р. 50 к.
на 6 мѣс. . . . 4 „ — „	5 „ — „
на 3 мѣс. . . . 2 „ — „	2 „ 50 „
на 1 мѣс. . . . — „ 80 „	1 „ — „

ПЛАТА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ: за строку петита—для мѣстныхъ объявленій—до текста—12 коп., послѣ текста—6 коп., для иногороднихъ объявленій—25 коп. и 12 коп. За многократныя объявленія скидка.

Редакторъ: Ю. ф. Семеновъ.

Издатель: Тифлиское Т-во Печатнаго Дѣла.

თბილისის წიგნის მაღაზიებში და ავტორთან (თბილისი, ბარათისკის ქუჩა, 6) ისყიდება:

Характеристики и воспоминанья

Кн. Г. М. Тумановъ.

სამი ნაწილი, ფასი თითო ნაწილისა—50 კ.

შინაარსი: გ. წერეთელი.—თ. დავ. ერისთავი.—ვ. ჩერ-
ქეზიშვილი.—ა. ხახანაშვილი. ვ. პეტრიაშვილი.—ა. ყაზბე-
გი.—თ. რაფ. ერისთავი.—ნ. ბარათაშვილი.—თ. ვახტ. ორ-
ბელიანი.—ზ. ანტონოვი.—ლ. არდაზიანი.—ი. ნინოშვილი.
—გ. სუნდუკიანცი.—ა. ცაგარელი.—თ. ილ. ჭავჭავაძე.—
ქართული თეატრის ისტორიიდან. რუსის და სომხის მწერ-
ლები და სხვა მოღვაწეები ჩვენში, და სხვ.

3/57

ჯეჯილი

საქმანწვიდ ო ნახატებიანი ჟურნალი
რუსა ბეაჰსა წალინადი.

ჟეჯილი დაარსებულა 1890 წელს.

გამოვა 1915 წ. თვეში ერთხელ, ჟურნალში ორი
განყოფილებაა, ჰატარებისათვის და მოზრდილთათვის.

ჟურნალი «ჯეჯილი» თბილისში ეღირება
4 მან., ქალაქ გურეთ (გაგზავნით) 5 მან.

ნახევარი წლით 3 მან., ცალკე ნომერი 40 კაპ.

ხელის მოწერა მიიღება: თბილისში — «ჯეჯილის» რედაქციაში,
(არტილერიის ქუჩა, № 5.)

ფოსტის აღრესი: Въ тифлисъ въ Ред. Грузинскаго дѣтскаго
журнала „Джеджили“